
Vergaderjaar 2023–2024

**Indicatieve vaststelling van de begrotingsstaat van het
Klimaatfonds voor het jaar 2024**

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

INHOUDSOPGAVE

Toegekende en beschikbare middelen	3
A. Artikelsgewijze toelichting bij het begrotingswetsvoorstel	4
B. Artikelsgewijze toelichting bij de begrotingsartikelen	5
1. Leeswijzer	5
2. Beleidsagenda	7
Beleidsprioriteiten	7
Belangrijkste beleidsmatige mutaties	9
3. Artikelen	14
3.1 Artikel 1 Kernenergie	14
3.2 Artikel 2 CO2-vrije gascentrales	18
3.3 Artikel 3 Energie-infrastructuur	21
3.4 Artikel 4 Vroege fase opschaling	26
3.5 Artikel 5 Verduurzaming industrie en innovatie mkb	33
3.6 Artikel 6 Verduurzaming gebouwde omgeving	37
3.7 Artikel 7 Onverdeeld	43
4. Bijlagen	46
Bijlage 1: Totaaloverzicht Klimaatfonds	46
Bijlage 2: Moties en toezeggingen	56

TOEGEKENDE EN BESCHIKBARE MIDDELEN

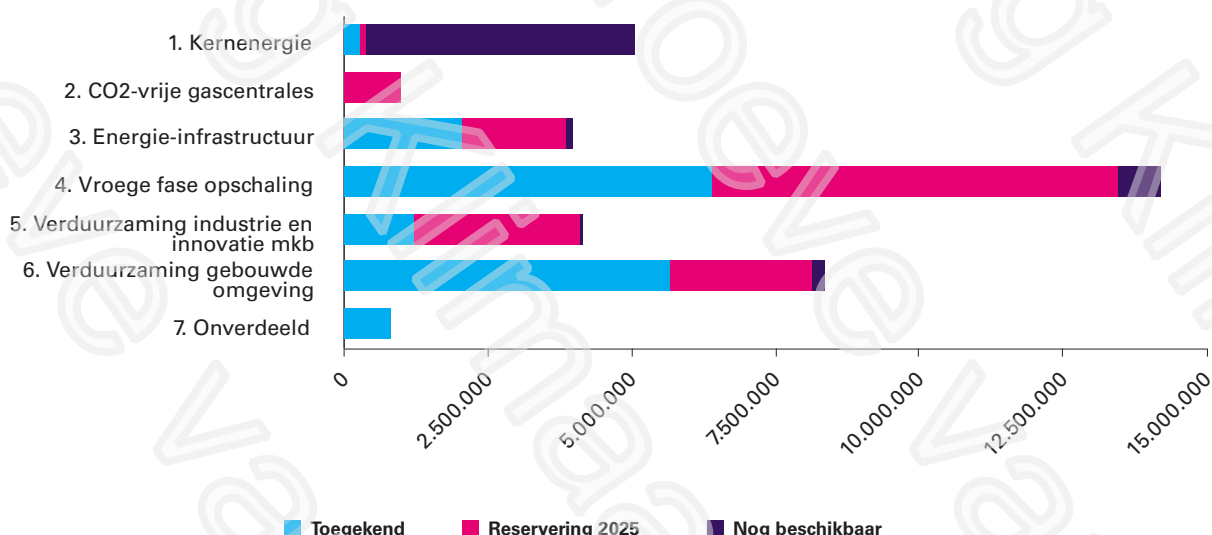
Normaliter start de Memorie van Toelichting van een (fonds)begroting met de «geraamde uitgaven en ontvangsten». Voor de begroting van het Klimaatfonds is er bewust gekozen om de Memorie van Toelichting te starten met de «toegekende en beschikbare middelen». De reden hiervoor is dat een figuur met de «geraamde uitgaven en ontvangsten» geen informatie zou verschaffen, omdat met het Klimaatfonds enkel middelen worden overgeheveld naar departementale begrotingen. Een nadere toelichting hierop is te lezen in de leeswijzer.

Vooruitlopend op de instelling van het Klimaatfonds heeft het kabinet in de begroting voor 2023 en 2024 alvast voorstellen gedaan voor de besteding van middelen uit het fonds voor in totaal € 16,7 mld. Hierbij is gewerkt volgens de uitgangspunten van het voorstel voor de instellingswet. In de begroting voor 2023 is voor € 4,9 mld aan middelen beschikbaar gesteld uit het Klimaatfonds. In de begroting voor 2024 is voor € 11,8 mld beschikbaar gesteld. Daarnaast is er voor € 15,3 mld aan middelen gereserveerd voor specifieke maatregelen, waarover op zijn vroegst in het voorjaar van 2024 definitief wordt besloten. Daarmee is het merendeel van de middelen uit het Klimaatfonds bestemd, met uitzondering van het perceel kernenergie. Het restant aan middelen dat nog vrij te besteden is voor MJP 2025 of verder is op dit moment € 5,8 mld.

De integrale besluitvorming in het voorjaar heeft geleid tot de aanpassing van de indicatieve verdeling van budgetten per perceel zoals die zijn opgenomen in de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel. De percelen verduurzaming industrie en innovatie mkb en gebouwde omgeving zijn met respectievelijk € 1.137,4 mln en € 1.289,5 mln verhoogd. De percelen energie-infrastructuur en vroege fase opschaling zijn met respectievelijk € 98,4 mln en € 1.486,4 mln verlaagd.

Figuur 1 laat per perceel toegekende, gereserveerde en beschikbare middelen zien. Deze categorieën tellen bij elkaar op tot het perceeltotaal.

Figuur 1

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGSWETSVORSTEL

Wetsartikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld.

Het wetsvoorstel strekt ertoe om de onderhavige begrotingsstaat voor het aangegeven jaar vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor dat jaar. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en ontvangsten vastgesteld. De in de begrotingsstaat opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zogenoemde begrotingstoelichting).

De begrotingsstaat van het Klimaatfonds betreft een indicatieve vaststelling. Hiermee wordt, omdat de Tijdelijke wet Klimaatfonds nog in behandeling is, gehandeld in de geest van de motie van de leden Segers en Hermans (Kamerstuk [35 788, nr. 137](#)) om vooruitlopend op de instellingswet een proeve van fondsbegroting voor te leggen. Het wetsartikel is indicatief en wordt niet bij wet vastgesteld, daarom is deze niet ondertekend.

De Minister voor Klimaat en Energie,

R.A.A. Jetten

B. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ DE BEGROTINGSARTIKELLEN

Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat heeft drie begrotingen:

1. De departementale begroting van Economische Zaken en Klimaat (Hoofdstuk XIII van de Rijksbegroting),
2. De fondsbegroting van het Nationaal Groeifonds (Hoofdstuk L van de Rijksbegroting) en
3. De (nog indicatieve) fondsbegroting van het Klimaatfonds (Hoofdstuk M van de Rijksbegroting).

Voor u ligt de (nog indicatieve) begroting van het Klimaatfonds.

1. Leeswijzer

Deze leeswijzer gaat in op de volgende onderwerpen:

1. Begrotingsstructuur;
2. Groeiparagraaf;
3. Ondergrenzen toelichtingen.

1. Begrotingsstructuur

Beleidsagenda

Dit onderdeel bevat onder «beleidsprioriteiten» het doel van het Klimaatfonds en de belangrijkste ontwikkelingen ten opzichte van de proeve van de begroting 2023. Vervolgens worden de belangrijkste beleidsmatige mutaties voor 2024 toegelicht.

Begrotingsartikelen

In de begrotingsartikelen worden de zes deelprogramma's en de ontvangsten van het Klimaatfonds beschreven. Daarnaast is begrotingsartikel 7 Onverdeeld opgesteld om toevoegingen en onttrekkingen aan het fonds, zoals de loon- prijsbijstelling op te nemen.

1. Kernenergie
2. CO₂-vrije gascentrales
3. Energie-infrastructuur
4. Vroege fase opschaling
5. Verduurzaming industrie en innovatie mkb
6. Verduurzaming gebouwde omgeving
7. Onverdeeld

Het Klimaatfonds wordt gevoed door bijdragen uit begrotingshoofdstuk XIII Economische Zaken en Klimaat. Deze voeding verloopt via de ontvangsten van ieder begrotingsartikel en deze zijn technisch van aard.

Per begrotingsartikel zijn respectievelijk de algemene doelstelling, de rol en verantwoordelijkheid van de minister voor Klimaat en Energie, de beleidswijzigingen en de tabel met de budgettaire gevolgen van beleid (hierna: budgettaire tabel) met bijbehorende toelichtingen op de financiële instrumenten opgenomen.

Binnen de begrotingsartikelen zijn de klimaatfondsmiddelen gecategoriseerd naar:

- (1) toekenning (toegekende middelen met of zonder voorwaarden);
- (2) gereserveerde middelen (deze middelen staan opgenomen om in aanmerking te komen voor het Meerjarenprogramma 2025);
- (3) resterende middelen (middelen die nog niet toegekend zijn aan

maatregelen, maar wel gereserveerd staan binnen een begrotingsartikel). Zie ook het Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2024 voor meer informatie over de toekenningen en reserveringen

De budgetten van de toegekende maatregelen zijn in beeld gebracht in de verdiepingstabel, welke aanvullend in ieder beleidsartikel (artikel 1 t/m 7) staat. Dit is een meerjarige begrotingsmutatietabel voor de volledige looptijd van het fonds (tot en met 2030) met daarbij de aansluiting tussen de ontwerpbegroting 2022 (in het geval van deze indicatieve begroting de stand in het *Coalitieakkoord* "Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst") en de ontwerpbegroting 2024.

Normaliter staat de verdiepingstabel in de bijlagen, maar er is bewust voor gekozen om de verdiepingstabel binnen het artikel te plaatsen. De verdiepingstabel biedt in het geval van het Klimaatfonds meer informatie dan de budgettaire tabel. Dit komt omdat voorafgaand aan de ontwerpbegroting 2024 alle beschikbare klimaatfondsmiddelen uit 2024 zijn overgeheveld naar (andere) departementale begrotingen, aangezien er vanuit het Klimaatfonds geen uitgaven worden gedaan, maar enkel middelen worden verdeeld. In de verdiepingstabel is per artikel het verloop van de standen terug te vinden. De stand in de budgettaire tabel komt overeen met de «beschikbare middelen ontwerpbegroting 2024» uit de verdiepingstabel.

Bijlagen

Tot slot bevat dit begrotingshoofdstuk twee bijlagen. Bijlage 1 «totaaloverzicht Klimaatfonds» weergeeft alle toegekende budgetten, reserveringen, verhoudingen modaliteiten per maatregel en uitvoeringskosten.

In bijlage 2 «moties en toezeggingen» staan de door de Staten-Generaal aanvaarde moties en door de bewindslieden gedane toezeggingen.

2. Groeiparagraaf

Deze begroting van het begrotingsfonds (Hoofdstuk M) is de opvolger van de indicatieve Klimaatfondsbegroting 2023.

Deze begroting is ten opzichte van de indicatieve Klimaatfondsbegroting uitgebreid met het onderdeel artikel 7 Onverdeeld, waarin toevoegingen en onttrekking uit het fonds zijn beschreven.

3. Ondergrenzen toelichtingen

Aangezien dit een indicatieve begroting betreft en er vooruitlopend op de instellingswet al middelen naar (andere) begrotingshoofdstukken zijn overgeboekt, worden in deze begroting voor de volledigheid alle mutaties toegelicht.

2. Beleidsagenda

Beleidsprioriteiten

In het *Coalitieakkoord* «Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst» [Kamerstuk II 2021-2022, 35 788, nr. 77] is afgesproken dat er een Klimaatfonds komt om bij te dragen aan het behalen van de aangescherpte broeikasgasreductiedoelen van tenminste 55% in 2030 en klimaatneutraal in 2050. Om de aangescherpte doelstellingen te kunnen behalen, is het van belang de komende jaren meerjarig te investeren en zo zekerheid te bieden aan maatregelen die bijdragen aan broeikasgasreductie. Dit vraagt dat de overheid op middellange termijn middelen beschikbaar heeft. Daarnaast helpt het fondsom zorgvuldige en integrale besluitvorming over de besteding van deze middelen te borgen. Met overheidsuitgaven kan worden gezorgd voor randvoorwaarden voor de klimaat- en energietransitie, zoals nieuwe energie-infrastructuur, en wordt de noodzakelijke verduurzaming van bepaalde sectoren gefaciliteerd. Het Klimaatfonds is hierin een belangrijke schakel en aanvullend op bestaande instrumenten, zoals de SDE++.

Het Klimaatfonds is bedoeld voor additionele maatregelen die bijdragen aan het behalen van de reductiedoelstellingen in de Klimaatwet, de transitie naar een klimaatneutrale energievoorziening, economie en samenleving en een rechtvaardige klimaattransitie. Dit gebeurt door middel van het beschikbaar stellen van financiële middelen voor drie specifieke bestedingsdoelen: (a) een broeikasgasneutrale energievoorziening in 2050; (b) het stimuleren van de implementatie van technieken voor energie-efficiëntie en het stimuleren van de toepassing van hernieuwbare energie en overige broeikasgasreducerende en circulaire technieken en maatregelen in het bedrijfsleven; (c) het stimuleren van de toepassing van technieken voor energie-efficiëntie, van hernieuwbare energie en van koolstofvastlegging in de gebouwde omgeving.

De doelen van het Klimaatfonds zijn in de Ministeriële Commissie voor Klimaat en Energie van 5 oktober 2022 verder aangescherpt tot operationele doelstellingen voor zes percelen. Deze zijn te vinden onder de toelichting per perceel. De middelen zijn bij het Coalitieakkoord indicatief verdeeld over de percelen conform de indicatieve budgetverdeling in de Memorie van Toelichting van het voorstel voor de Tijdelijke wet Klimaatfonds: Kernenergie (€ 5 mld), CO₂-vrije elektriciteitscentrales (€ 1 mld), Energie-infrastructuur (€ 4 mld), Vroege fase opschaling (€ 15 mld), Verduurzaming industrie en mkb (€ 3 mld) en Verduurzaming gebouwde omgeving (€ 7 mld). De uiteindelijke verdeling na de besluitvorming is per perceel toegelicht.

Deze (nog indicatieve) begroting bevat een overzicht van de budgettaire gevolgen van maatregelen die zijn toegekend voor overheveling naar een departementale begroting. Het doel van deze indicatieve begroting is om de Kamer over de jaren heen een integraal overzicht te bieden van de uitgaven uit het Klimaatfonds. Deze begroting is indicatief omdat het Klimaatfonds op dit moment nog niet wettelijk is ingesteld. De regering heeft in december 2022 het wetsvoorstel Tijdelijke wet Klimaatfonds [Kamerstuk II 2022–2023, 36 274, nr. 2] ingediend bij de Tweede Kamer. De instellingswet van het Klimaatfonds is op 6 juli 2023 door de Tweede Kamer aangenomen. Naar aanleiding van de behandeling in de Tweede Kamer is een gewijzigd wetsvoorstel [Kamerstuk I 2023-2024, 36 274, A] aan de Eerste Kamer

voorgelegd. Dit wetsvoorstel zal niet meer tot wet worden verheven voordat de Rijksbegroting 2024 is vastgesteld. Vanaf 2025 zal, mits de Eerste Kamer met het wetsvoorstel instemt, op basis van de instellingswet voor het Klimaatfonds een formele fondsbegroting worden opgesteld, die als onderdeel van de Rijksbegroting op Prinsjesdag wordt aangeboden aan het parlement.

Belangrijkste beleidsmatige mutaties

Tabel 1 geeft een overzicht van de belangrijkste beleidsmatige mutaties ten opzichte van de indicatieve Klimaatfondsbegroting 2023. Dit zijn de grootste en de politiek-relevantste mutaties. Aangezien er vanuit het Klimaatfonds geen directie uitgaven kunnen worden gedaan, zijn de middelen overgeboekt naar (andere) departementale begrotingen.

Tabel 1 Belangrijkste beleidsmatige mutaties t.o.v. de indicatieve ontwerpbegroting 2023 (bedragen x € 1.000)											
	Art.	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Stand ontwerpbegroting 2023 (inclusief NvW)		0	154.948	1.362.489	2.183.120	4.368.251	5.223.195	5.632.300	5.641.400	5.663.700	30.229.403
Belangrijkste mutaties											
Bedrijfsduurverlenging Borssele	1			- 5.350	- 4.650						- 10.000
Onderzoeken nieuwbouw kerncentrales	1		- 22.800	- 13.200	- 14.800	- 13.200	- 13.300	- 13.200	- 13.300	- 13.200	- 117.000
Distributienetten glastuinbouw	3			- 15.100	- 29.900	- 49.800	- 66.100	- 61.300	- 45.100	- 32.700	- 300.000
Laadinfrastructuur voor wegvervoer	3			- 29.160	- 63.180	- 63.180	- 63.180	- 63.180	- 63.180	- 58.740	- 403.800
Nationale subsidieregeling warmtenetten	3			- 40.000	- 60.000	- 80.000	- 80.000	- 40.000	- 40.000	- 60.000	- 400.000
Elektrolyse, onshore: 50 MW	4			- 13.000	- 13.000	- 13.000	- 20.000	- 17.000	- 17.000	- 156.900	- 249.900
Elektrolyse, onshore: 500 – 1.000 MW	4			- 150.000	- 150.000	- 100.000	- 100.000	- 100.000	- 100.000	- 300.000	- 1.000.000
H2Global, import van groene waterstof	4			- 50.000	- 50.000	- 40.000	- 40.000	- 40.000	- 40.000	- 40.000	- 300.000
Vergassing: stimulering projecten vergassing 1e en 2e fase	4			- 11.100	- 33.330	- 27.770	- 16.700	- 11.100			- 100.000
Elektrolyse, offshore: <=100 MW (CAPEX)	4			- 50.000	- 95.000	- 95.000	- 95.000	- 45.000			- 380.000
NIKI (2022)	5			- 10.115	- 84.733	- 72.629	- 36.314	- 24.209			- 228.000
VEKI	5			- 56.800	- 92.900	- 102.600	- 107.200	- 94.700	- 53.100	- 17.700	- 525.000
Aanpak kwetsbare wijken en dorpen versterken	6		- 119.000	- 160.000	- 146.000						- 425.000
Maatschappelijk vastgoed: Duurzaam Rijksoverheidsvastgoed	6				- 147.800	- 98.600	- 47.300	- 23.700	- 23.600	- 23.600	- 364.600
Maatschappelijk vastgoed: subsidie DUMAVA	6			- 287.400	- 325.600	- 325.600	- 275.600	- 275.600	- 275.600	- 150.600	- 1.916.000
Nationaal Isolatie Programma	6		- 148.080	- 697.950	- 748.400						- 1.594.430
Stimulering van hybride warmtepompen bestaande bouw	6		- 23.000	- 74.500	- 212.300	- 175.200					- 485.000
Dekking generale beeld	7		- 5.743	- 50.580	- 81.074	- 161.990	- 193.624	- 104.534	- 104.534	- 104.534	- 806.613
Aanpassing perceeltotaal	1 -7		- 4.866	- 28.847	841.213						807.500
Kasschuiven	1 -7		528.473	980.600	2.141.149	740.006	- 539.269	- 1.197.230	- 1.494.800	- 1.158.929	0
Overige mutaties	1 -7	0	- 259.932	- 263.457	- 417.178	- 106.197	75.725	185.711	236.343	207.943	- 341.042
Stand ontwerpbegroting 2024		0	100.000	336.530	2.395.637	3.583.491	3.605.333	3.707.258	3.607.529	3.754.740	21.090.518

Toelichting

Bedrijfsduur-verlenging Borssele

Voor een veilige en doelmatige bedrijfsduurverlenging Borssele zijn aanvullende onderzoeken nodig in de periode 2023-2025, specifiek naar de veroudering, aandeelhoudersstructuur en bedrijfseconomische haalbaarheid.

Onderzoeken nieuwbouw kerncentrales

Ter voorbereiding op de bouw van twee nieuwe kerncentrales zijn ook aanvullende onderzoeken nodig. Deze gaan specifiek over financieringsmodellen, het aanbestedingstraject, haalbaarheidsstudies van vendors, een participatieplan, een plan-MER, een sociale-effectenrapportage over nieuwbouw, een programmamanagementorganisatie van de Special Purpose Vehicle die de aanbesteding, bouw en exploitatie van de te bouwen kerncentrales gaat regelen. Dit onderdeel is inclusief de ophoging van de middelen voor 2023 met € 30 mln, naar aanleiding van de in de begrotingsbehandeling aangenomen motie Erkens voor het versnellen van het traject.

Distributienetten glastuinbouw

De maatregel betreft een nieuw instrument dat de warmte-infrastructuur voor de glastuinbouw zal faciliteren en stimuleren, die nodig is om de warmtebronnen te kunnen benutten. Het betreft een éénmalige investeringssubsidie aan onderdelen van de warmte-infrastructuur waarvoor nog geen andere subsidie-instrumenten voor bestaan. Deze subsidie dekt de onrendabele top voor het warmtebedrijf dat de investering doet.

Laadinfrastructuur voor wegvervoer

De maatregel bevat een aantal gerichte investeringen in (slimme) laadinfrastructuur in 2024 en verder waarvoor in 2023 al eerste middelen zijn toegekend. Deze maatregelen worden doorgezet. Het gaat hierbij om (opschaling) slim laden (mede ter ontlasting energienet); laden voor logistiek (inclusief voortzetting vliegende brigade) en laden voor bussen, doelgroepen en taxi's.

Nationale subsidieregeling warmtenetten

De maatregel betreft een nationale subsidieregeling voor warmtenetten om de onrendabele top te beperken. Deze regeling maakt de uitrol van warmtenetten in de gebouwde omgeving mogelijk, gekoppeld aan de doelen voor 2030, en met oog op opschaling voor de periode na 2030. De subsidies gaan naar het aangewezen warmtebedrijf op de betreffende kavel in de gebouwde omgeving, zodat de kosten voor afnemers om aan te sluiten omlaag kunnen. In 2023 heeft deze maatregel al middelen toegekend gekregen ter hoogte van € 200 mln. Hier komt in het MJP € 400 mln bij, waardoor het totaal op € 600 mln komt.

Elektrolyse, onshore: 50 MW

Bij de Miljoenennota 2022 zijn middelen uit de DEI+ gehaald voor de opschalingsregeling elektrolyse. Nu het Klimaatfonds er is wordt het budget van de DEI+ weer evenredig opgehoogd.

Elektrolyse, onshore: 500 – 1.000 MW

Dit betreft de vervolgopties van de waterstofmarkt, gevolgd op de demonstratie van <50 MW en >100 MW via Opschalingsregeling Elektrolyse en IPCEI golf 2. Het totale verwachte volume dat met het subsidiebedrag van € 1.000 mln in 2024 wordt gerealiseerd is 500 – 1.000 MW productiecapaciteit.

Elektrolyse, offshore: ≤ 100 MW (CAPEX)

Middelen zijn bedoeld voor de demonstratie van offshore elektrolyse op een platform bij een windpark. Demonstratie heeft als doel om kennis op te doen over de technologie-ontwikkeling voor offshore elektrolyse, de koppeling en interactie met een bestaand windpark (add-on), de benodigde offshore infrastructuur voor transport, de lessen voor systeemintegratie, ecologie en veiligheid en het activeren van de hiervoor benodigde supply chain. Dit alles om uiteindelijk, op de lange termijn, ook kosteneffectieve GW-schaal offshore elektrolyseprojecten te kunnen realiseren.

H2Global, import van groene waterstof

Maatregel betreft een gezamenlijk project met Duitsland, waarbij tenders worden georganiseerd om op basis van tienjarige contracten waterstof in te kopen en door te verkopen in de vorm van éénjarige contracten. Dit brengt importstromen van waterstof op gang.

Vergassing: stimulering projecten vergassing 1e en 2e fase

Dit betreft een investeringssubsidie voor het demonstreren van vergassingsprojecten op schaal voor de productie van groen gas, biobrandstoffen en biograndstoffen. De maatregel wordt via een uitbreiding van de DEI+-regeling (DEI-XL) uitgevoerd. Deze projecten bewijzen dat deze techniek werkt op deze schaal. Hierdoor neemt het risicoprofiel voor private investeerders af en zijn ze in de toekomst makkelijker te realiseren. In de tweede fase volgt verbreding naar uitdagender grondstofstromen. Hierdoor kunnen laagwaardige en vervuilde grondstofstromen gebruikt worden voor vergassing. Dit ontsluit nieuw aanbod van hoogwaardige energiedragers die momenteel niet of alleen laagwaardig ingezet worden.

Nationale Investeringsregeling Klimaatprojecten Industrie (NIKI - besluitvorming 2022)

Het kabinet heeft in 2022 besloten om € 250 mln aan verplichtingenruimte voor de NIKI beschikbaar te stellen vanaf 2023, onder voorwaarde dat een harde koppeling wordt gemaakt tussen de maatwerkafspraken en de NIKI-regeling. Vooruitlopend hierop is in het kader van urgente uitgaven besloten reeds € 22 mln aan kasmiddelen over te hevelen voor uitvoeringskosten voor de maatwerkaanpak. De overige € 228 mln wordt nu overgeheveld.

Versnelde klimaatinvesteringen industrie (VEKI)

De VEKI is gericht op CO₂-reductie door ondersteuning van bestaande technologieën voor procesefficiëntie en energiebesparing. De regeling is uitsluitend bedoeld voor de uitrol van bewezen technieken zoals industriële warmtepompen voor het mkb met een terugverdientijd van meer dan 5 jaar. Het betreft een bestaande regeling die budget krijgt vanuit het Klimaatfonds om meerjarig gecontinueerd te worden. Deze middelen komen bovenop de al toegekende middelen in 2023.

Aanpak kwetsbare wijken en dorpen versterken

Er wordt € 425 mln ingezet voor het versterken van de aanpak van kwetsbare wijken en dorpen. Hiervan dekt BZK € 250 mln uit eigen middelen. Uit het Klimaatfonds wordt € 175 mln ter beschikking gesteld. Deze middelen worden beschikbaar gesteld aan gemeenten specifiek voor kwetsbare huishoudens zodat zij per woning een hogere mate van verduurzaming kunnen doorvoeren. De gemeenten kunnen er voor kiezen een deel van deze woningen vergaand te verduurzamen of het bedrag uitsmeren over meer woningen. De middelen zijn bedoeld voor isolatie en eventueel interne voorzieningen voor aansluiting op warmtenetten indien aan de orde in het kader van de wijkaanpak.

Maatschappelijk vastgoed: Duurzaam Rijksoverheidsvastgoed

De maatregel betreft een tegemoetkoming van circa 40% van de kosten die nodig zijn voor de verduurzaming van Rijksoverheidsvastgoed die op een natuurlijk moment staan om gerenoveerd te worden, of als alternatief sloop/nieuwbouw. Bij vervangende nieuwbouw, mits voldaan aan de Do No Significant Harm-criteria, komt er een tegemoetkoming op de meerkosten om aan de bovenwettelijke eisen te voldoen, dus wanneer het gebouw aan de BENG-normen zal voldoen. Daarbij moet blijken dat renoveren uit financiële en technische overwegingen niet meer rendabel is. Dit is een nieuw instrument, om extra middelen tussen de departementen met betrekking tot huisvesting te verdelen.

Maatschappelijk vastgoed: subsidie DUMAVA

Met de middelen kan een deel van de financiële opgave voor de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed worden ingevuld. De maatregel betreft de volgende subsidies: 1) DUMAVA Gebouwen subsidie: een subsidie die een tegemoetkoming in de kosten geeft aan gebouweigenaren die hun gebouw gaan verduurzamen (bestaand instrument), 2) DUMAVA Portefeuillesubsidie, die subsidie verleent op portefeuille-niveau (nieuw instrument), 3) DUMAVA Caribisch Nederland (nieuw instrument). Daar waar passend, komen ook scholen in aanmerking voor deze subsidies. Volgend uit de Integrale Voorjaarsbesluitvorming aanvullend klimaatpakket zijn als bestedingsdoelen voor deze middelen ook opgenomen: een programmatische aanpak voor maatschappelijk vastgoed; het opstellen van energielabels in het maatschappelijk vastgoed; en handhaving van de normering ter uitfasering van de slechtste labels. De programmatische aanpak richt zich op het slimmer organiseren van de verduurzaming. Projecten kunnen worden gebundeld, processen in besluitvorming en inkoop worden gestandaardiseerd en financiering kan aan deze gezamenlijke projecten worden gekoppeld. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar terugverdienmogelijkheden, maar worden ook de positieve baten of het maatschappelijk rendement van het renoveren of verduurzamen van vastgoed met een maatschappelijke functie meegewogen.

Nationaal Isolatie Programma (deel BZK en deel EZK)

Het doel van het NIP is het isoleren van 2,5 mln woningen in 2030 met de nadruk op de 1,5 mln slechtgeïsoleerde woningen (label E, F en G). Het programma bestaat uit 4 actielijnen. Actielijn 1, de lokale aanpak, wordt ingericht als specifieke uitkering voor gemeenten (onder voorbehoud). Actielijn 2, die ziet op huur, is gericht op onder meer prestatieafspraken met corporaties en normering van slecht geïsoleerde woningen. Actielijn 3 richt zich op de nationale aanpak koopwoningen en vve's, middels de ISDE en SEEH. Dit zijn bestaande regelingen die worden geïntensiveerd met klimaatfondsmiddelen. Actielijn 4 betreft een brede inzet op energie besparen met laagdrempelige maatregelen, met een verduurzamingscoalitie van maatschappelijke partijen. Daarnaast worden middelen uitgetrokken voor communicatie, contingenten aanpak en natuur inclusief, duurzaam en circulair isoleren.

Stimulering van hybride warmtepompen bestaande bouw

De middelen zijn bedoeld voor het intensiveren van de ISDE-regeling en middelen voor flankerend beleid (gericht op het ondersteunen van aanpalende thema's die indirect bijdragen aan het stimuleren van hybride warmtepompen, bijv. communicatie, ondersteuning sector, monitoring en innovatie) om de doelstelling van 1 mln hybride warmtepompen in de bestaande bouw in 2030 te behalen.

Dekking generale beeld

Voor de rijksbrede dekkingsopgave is € 806,6 mln ingezet vanuit de loon- en prijsbijstelling van het Klimaatfonds.

Aanpassing perceeltotaal

De integrale besluitvorming in het voorjaar heeft geleid tot een aanpassing van de indicatieve verdeling van budgetten per perceel. De percelen verduurzaming industrie en innovatie mkb en gebouwde omgeving zijn verhoogd. De percelen energie-infrastructuur en vroege fase opschaling zijn verlaagd. Het totaal van de aanpassing is cumulatief € 807,5 mln; dat bedrag is gelijk aan de dekking voor het Klimaatpakket van totaal € 3,4 mld (SDE-dekking € 2,5 mld, BZK-begroting € 0,35 mld en lasten mobiliteit € 0,53 mld) minus de drie maatregelen Hogere openstellingsronde SDE++ 2024 en 2025, Aanschafsubsidies particulier tweedehands Elektrisch Voertuig en Ontzorgings programma MKB/bedrijventerreinen. Deze drie maatregelen staan niet in het meerjarenprogramma Klimaatfonds 2024 en worden via de AP verwerkt.

De extra dekking die nog benodigd was, is niet één op één gekoppeld aan een perceel. Daarom is per perceel een correctie gedaan van de zogenaamde perceelgrens en het benodigde kasritme als gevolg van de besluitvorming over maatregelen.

Kasschuiven

De besluitvorming uit het voorjaar 2023 leidt tot een verschuiving van de indicatieve perceelgrenzen waartoe in het coalitieakkoord besloten en die gepresenteerd zijn in de proeve van de begroting 2023. Daarom zijn diverse kasschuiven verwerkt om het perceel in het benodigde kasritme te brengen conform het meerjarenprogramma 2024.

3. Artikelen

3.1 Artikel 1 Kernenergie

A. Algemene doelstelling

Het eerste begrotingsartikel van het Klimaatfonds is bedoeld voor maatregelen voor kernenergie. De doelstelling van dit begrotingsartikel is als volgt:

- Het onderzoeken van het veilig en doelmatig verlengen van de levensduur van Borssele.
- Het voorbereiden van de bouw van twee nieuwe kerncentrales. Hierbij gaat het onder andere om:
 - Het bepalen van een voorkeurslocatie voor de twee nieuwe kerncentrales en het bepalen van de techniek die gebruikt zal worden. Onderdeel hiervan is ook het opstellen van een milieueffectrapportage.
 - Het uitwerken van een financieringsconstructie voor de wijze waarop de overheid kan bijdragen aan de bouw van de nieuwe centrales.
 - Het versterken van de nucleaire kennisinfrastructuur. Om als Nederland op een effectieve en veilige wijze nieuwe kerncentrales te bouwen, moet onze kennisinfrastructuur op orde zijn.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister voor Klimaat en Energie is als fondsbeheerder verantwoordelijk voor de begroting van het Klimaatfonds. Hij is daarmee primair verantwoordelijk voor het beheer en de uitvoering van het Klimaatfonds. Naast fondsbeheerder is de minister voor Klimaat en Energie beleidsinhoudelijk verantwoordelijk voor kernenergie.

C. Beleidswijzigingen

Naar aanleiding van de voorjaarsbesluitvorming over het integrale klimaatpakket is het versnellen van de ontwikkeling van SMR's opgenomen als maatregel in dit perceel. De ontwikkeling van deze technologie bevindt zich nog in een vroeg stadium. Wereldwijd zijn er circa 100 verschillende ontwerpen in ontwikkeling. Deze beogen door innovatieve (delivery)concepten te komen tot kleinere reactoren (<500 MW) waarvoor er meerdere toepassingen denkbaar zijn en waarvoor veel minder ruimte nodig is dan conventioneel gebouwde kerncentrales. Naast de productie van elektriciteit voor stabilisatie van het net, of op afgelegen locaties, kunnen ze bijvoorbeeld ook toegepast worden als bron van hogetemperatuur-warmte voor de energie-intensieve industrie, als bron van stadverwarming, of voor de productie van waterstof.

Na de fase van uitwerken van de ontwerpen staat een aantal SMR's nu kort voor de overgangsfase naar bouw en realisatie. Door nu middels een programma gericht op de ondersteuning van de ontwikkeling van SMR's in te zetten op versnelling van de overgangsfase naar realisatie van SMR's, wordt de kans vergroot dat SMR's effectief kunnen bijdragen aan het verduurzamen van het Nederlandse energiesysteem (bijvoorbeeld door toepassing in de energie-intensieve industrie) vanaf 2035.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 2 Budgettaire gevolgen van artikel 1 Kernenergie (bedragen x € 1.000)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Verplichtingen	0	0	146.633	211.921	871.757	874.089	885.808	886.108	886.808	4.763.124
Uitgaven	0	0	146.633	211.921	871.757	874.089	885.808	886.108	886.808	4.763.124
Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken	0	0	2.100	12.715	20.200	19.383	17.800	15.600	13.600	101.398
Klimaatfonds	0	0	144.533	199.206	851.557	854.706	868.008	870.508	873.208	4.661.726
Ontvangsten	0	0	146.633	211.921	871.757	874.089	885.808	886.108	886.808	4.763.124

Tabel 3 Uitsplitsing verplichtingen artikel 1 Kernenergie (bedragen x € 1.000)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Verplichtingen	0	0	146.633	211.921	871.757	874.089	885.808	886.108	886.808	4.763.124
waarvan garantieverplichtingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
waarvan overige verplichtingen	0	0	146.633	211.921	871.757	874.089	885.808	886.108	886.808	4.763.124

E. Toelichting op de financiële instrumenten

De verplichtingen en uitgaven weergeven de meerjarige standen binnen het begrotingsartikel Kernenergie. Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken) betreffen reserveringen voor het Meerjarenprogramma 2025. Onder «Klimaatfonds» staan de resterende middelen opgenomen die nog geen bestemming hebben maar wel gereserveerd staan voor Kernenergie. Dit zijn onder andere middelen waarover nog niet besloten is en de loonprijsbijstelling. Voor een totaaloverzicht aan maatregelen wordt verwezen naar bijlage 1.

F. Verdiepingstabel

Tabel 4 Verdiepingstabel artikel 1 Kernenergie (bedragen x € 1.000)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2022	0	50.000	200.000	250.000	900.000	900.000	900.000	900.000	900.000	5.000.000
Kasschuif uitvoeringskosten Klimaatfonds	4.029				- 4.029					0
Uitvoeringskosten Klimaatfonds	- 4.029	- 8.529	- 9.386	- 9.857	- 8.750	- 8.757	- 8.757	- 8.757	- 8.757	- 75.579
Beschikbare middelen 1e suppletoire begroting 2022	0	41.471	190.614	240.143	887.221	891.243	891.243	891.243	891.243	4.924.421
Kasschuif aanvullende post		- 21.471	21.471							0
Onderzoeken nieuwbouw kerncentrales		- 20.000								- 20.000
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2023	0	0	212.086	240.143	887.221	891.243	891.243	891.243	891.243	4.904.421
Benodigde kasschuif		25.500	- 25.800	300						0
Uitdeling Loon- en prijsontwikkeling			798	5.213	10.236	8.863	17.065	17.065	17.065	76.305
Onderzoeken nieuwbouw kerncentrales	- 22.800	- 13.200	- 14.800	- 13.200	- 13.300	- 13.300	- 13.300	- 13.300	- 13.200	- 117.000
Uitvoeringslasten	- 2.300	- 8.200	- 10.700	- 10.100	- 9.000	- 7.500	- 7.400	- 6.800		- 62.000
Bedrijfsduur-verlenging Borssele			- 5.350	- 4.650						- 10.000
Kennisinfra			- 11.000	- 3.585	- 2.400	- 3.717	- 1.800	- 1.500	- 1.500	- 25.502
Ondersteuning ontwikkeling SMR's		- 400	- 2.700							- 3.100

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2024	0	0	146.633	211.921	871.757	874.089	885.808	886.108	886.808	4.763.124

G. Toelichting op de begrotingsmutaties

In het *Coalitieakkoord* is tot en met 2030 indicatief € 5 mld beleidsmatig gereserveerd voor Kernenergie. Van dit budget zijn vooruitlopend op de instellingswet in 2022 al middelen uitgegeven aan uitvoeringskosten (€ 75,6 mln) en onderzoeken nieuwbouw kerncentrales (€ 20 mln). Een toelichting op deze uitgaven is te lezen onder «G Toelichting op de begrotingsmutaties» in de indicatieve begroting Klimaatfonds 2023. De uitgaven uit het Meerjarenprogramma 2024 en benodigde kasschuiven zijn hieronder in chronologische en alfabetische volgorde toegelicht.

Benodigde kasschuif Meerjarenprogramma 2024

De besluitvorming uit het voorjaar 2023 leidt tot een verschuiving van de indicatieve perceelgrenzen waartoe in het coalitieakkoord besloten en die gepresenteerd zijn in de proeve van begroting 2023. Daarom zijn diverse kasschuiven verwerkt om het perceel in de benodigde kasritme te brengen conform het meerjarenprogramma 2024.

Uitdeling Loon- en prijsontwikkeling

Dit betreft de loon- prijsontwikkeling die verdeeld is onder de artikelen 1 t/m 6.

Onderzoeken nieuwbouw kerncentrales

Ter voorbereiding op de bouw van twee nieuwe kerncentrales zijn ook aanvullende onderzoeken nodig. Deze gaan specifiek over financieringsmodellen, het aanbestedingstraject, haalbaarheidsstudies van vendors, een participatieplan, een plan-MER, een sociale-effectenrapportage over nieuwbouw, een programmamanagement-organisatie van de Special Purpose Vehicle die de aanbesteding, bouw en exploitatie van de te bouwen kerncentrales gaat regelen. Dit onderdeel is inclusief de ophoging van de middelen voor 2023 met € 30 mln, naar aanleiding van de in de begrotingsbehandeling aangenomen motie Erkens voor het versnellen van het traject.

Uitvoeringslasten

Door de nieuwe ambities op het gebied van kernenergie kent de Rijksoverheid verhoogde uitvoeringslasten. Hiervoor worden middelen toegekend. Ook worden er middelen toegekend in de vorm van een werkbudget voor de provincie Zeeland en gemeente Borssele voor de ambities rondom de bedrijfsduurverlenging van Borssele en het nieuwbouwtraject.

Bedrijfsduur-verlenging Borssele

Voor een veilige en doelmatige bedrijfsduurverlenging Borssele zijn aanvullende onderzoeken nodig in de periode 2023-2025, specifiek naar de veroudering, aandeelhouderstructuur en bedrijfseconomische haalbaarheid.

Kennisinfra

Er worden middelen toegekend voor onderwijs en onderzoek, zodat de Nederlandse nucleaire kennis- en onderzoeksinfrastructuur kan worden versterkt.

Ondersteuning ontwikkeling Small Modular Reactors

Er worden middelen toegekend voor ondersteuning bij de realisatie van *small modular reactors* (kleine modulaire kernreactoren, SMR's). Hiermee wordt de overgangsfase van ontwerp naar realisatie versneld door een praktische koppeling tot stand te brengen tussen Nederlandse maakindustrie en de ontwikkelaars van SMR's. Dit is van toepassing voor SMR's gebaseerd op conventionele nucleaire concepten die kort staan voor de transitie naar realisatie. Het doel is om kennis op te bouwen in de productieketen, controle en toezicht. De ervaring die wordt opgedaan is ook relevant voor de nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales.

3.2 Artikel 2 CO₂-vrije gascentrales

A. Algemene doelstelling

Het tweede begrotingsartikel van het Klimaatfonds is bedoeld voor maatregelen voor CO₂-vrije gascentrales. De doelstelling van dit begrotingsartikel is als volgt:

- Realisatie van voldoende omgebouwde gascentrales zodat bij passende beschikbaarheid van CO₂-vrije energiedragers zoals hernieuwbare waterstof ten minste 0,5 tot 2 Mton CO₂-reductie kan worden gerealiseerd.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister voor Klimaat en Energie is als fondsbeheerder verantwoordelijk voor de begroting van het Klimaatfonds. Hij is daarmee primair verantwoordelijk voor het beheer en de uitvoering van het Klimaatfonds. Naast fondsbeheerder is de minister voor Klimaat en Energie beleidsinhoudelijk verantwoordelijk voor broeikasgas neutrale gascentrales.

C. Beleidswijzigingen

Er zijn geen beleidswijzigingen voor dit artikel ten opzichte van het vorige jaar.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 5 Budgettaire gevolgen van artikel 2 CO ₂ -vrije gascentrales (bedragen x € 1.000)										
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Verplichtingen	0	0	159	201.043	202.047	147.773	149.413	149.413	149.411	999.259
Uitgaven	0	0	159	201.043	202.047	147.773	149.413	149.413	149.411	999.259
Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken	0	0	0	200.000	200.000	146.000	146.000	146.000	145.998	983.998
Klimaatfonds	0	0	159	1.043	2.047	1.773	3.413	3.413	3.413	15.261
Ontvangsten	0	0	159	201.043	202.047	147.773	149.413	149.413	149.411	999.259

Tabel 6 Uitsplitsing verplichtingen artikel 2 CO ₂ -vrij gascentrales (bedragen x € 1.000)										
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Verplichtingen	0	0	159	201.043	202.047	147.773	149.413	149.413	149.411	999.259
waarvan garantieverplichtingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
waarvan overige verplichtingen	0	0	159	201.043	202.047	147.773	149.413	149.413	149.411	999.259

E. Toelichting op de financiële instrumenten

De verplichtingen en uitgaven weergeven de meerjarige standen binnen het begrotingsartikel CO₂-vrije gascentrales. Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken) betreffen reserveringen voor het Meerjarenprogramma 2025. Onder «Klimaatfonds» staan de resterende middelen opgenomen die nog geen bestemming hebben maar wel gereserveerd staan voor CO₂-vrije

gascentrales. Dit zijn onder andere middelen waarover nog niet besloten is en de loon- prijsbijstelling. Voor een totaaloverzicht aan maatregelen wordt verwezen naar bijlage 1.

F. Verdiepingstabel

Tabel 7 Verdiepingstabel artikel 2 CO ₂ -vrije gascentrales (bedragen x € 1.000)										
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2022	0	50.000	100.000	150.000	140.000	140.000	140.000	140.000	140.000	1.000.000
Kasschuif uitvoeringskosten Klimaatfonds	806				- 806					0
Uitvoeringskosten Klimaatfonds	- 806	- 1.707	- 1.878	- 1.971	- 1.750	- 1.751	- 1.751	- 1.751	- 1.751	- 15.116
Beschikbare middelen 1e suppletoire begroting 2022	0	48.293	98.122	148.029	137.444	138.249	138.249	138.249	138.249	984.884
Kasschuif aanvullende post		- 48.293	48.293							0
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2023	0	0	146.415	148.029	137.444	138.249	138.249	138.249	138.249	984.884
Benodigde kasschuif			- 146.415	51.971	63.442	7.751	7.751	7.751	7.749	0
Aanpassing perceeltotaal					- 886					- 886
Uitdeling Loon- en prijsontwikkeling			159	1.043	2.047	1.773	3.413	3.413	3.413	15.261
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2024	0	0	159	201.043	202.047	147.773	149.413	149.413	149.411	999.259

G. Toelichting op de begrotingsmutaties

In het *Coalitieakkoord* is tot en met 2030 indicatief € 1 mld beleidsmatig gereserveerd voor CO₂-vrije gascentrales. Van dit budget zijn vooruitlopend op de instellingswet al middelen uitgegeven aan uitvoeringskosten (€ 15,1 mln). Een toelichting op deze uitgaven is te lezen onder «G. Toelichting op de begrotingsmutaties» in de indicatieve begroting van het Klimaatfonds 2023. De uitgaven uit het Meerjarenprogramma 2024 en benodigde kasschuiven zijn hieronder in chronologische en alfabetische volgorde toegelicht.

Benodigde kasschuif Meerjarenprogramma 2024

De besluitvorming uit het voorjaar 2023 leidt tot een verschuiving van de indicatieve perceelgrenzen waartoe in het coalitieakkoord besloten en die gepresenteerd zijn in de proeve van de begroting 2023. Daarom zijn diverse kasschuiven verwerkt om het perceel in de benodigde kasritme te brengen conform het meerjarenprogramma 2024.

Aanpassing perceeltotaal

De integrale besluitvorming in het voorjaar heeft geleid tot een aanpassing van de indicatieve verdeling van budgetten per perceel. De percelen verduurzaming industrie en innovatie mkb en gebouwde omgeving zijn verhoogd. De percelen energie-infrastructuur en vroege fase opschaling zijn verlaagd. Het totaal van de aanpassing is cumulatief € 807,5 mln; dat bedrag is gelijk aan de dekking voor het Klimaatpakket van totaal € 3,4 mld (SDE-dekking € 2,5 mld, BZK-begroting € 0,35 mld en lasten mobiliteit € 0,53 mld) minus de drie maatregelen Hogere openstellingsronde SDE++ 2024 en 2025, Aanschafsubsidies particulier tweedehands Elektrisch Voertuig en Ontzorgingsprogramma MKB/bedrijventerreinen. Deze drie maatregelen staan niet in het meerjarenprogramma Klimaatfonds 2024 en worden via de AP verwerkt.

De extra dekking die nog benodigd was, is niet één op één gekoppeld aan een perceel. Daarom is per perceel een correctie gedaan van de zogenaamde perceelgrens en het benodigde kasritme als gevolg van de besluitvorming over maatregelen.

Uitdeling Loon- en prijsontwikkeling

Dit betreft de loon- prijsontwikkeling die verdeeld is onder de artikelen 1 t/m 6.

3.3 Artikel 3 Energie-infrastructuur

A. Algemene doelstelling

Het derde begrotingsartikel van het Klimaatfonds is bedoeld voor maatregelen voor energie-infrastructuur. De doelstelling van dit begrotingsartikel is als volgt:

- Uitrol van infrastructuur die noodzakelijk is voor de energietransitie, zoals infrastructuur voor waterstof en warmte en laadinfrastructuur. Er wordt ex ante geen selectie gemaakt voor bepaalde technologieën of sectoren.
- Ondersteuning vanuit het fonds voor het oplossen van knelpunten in de niet-gereguleerde infrastructuur, en de gereguleerde infrastructuur op het gebied van netcongestie, die geen onderdeel zijn van de reguliere financiering van netbeheerders (waarmee investeringen in de fysieke infrastructuur zelf zijn uitgesloten).

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister voor Klimaat en Energie is als fondsbeheerder verantwoordelijk voor de begroting van het Klimaatfonds. Hij is daarmee primair verantwoordelijk voor het beheer en de uitvoering van het Klimaatfonds. Naast fondsbeheerder is de minister voor Klimaat en Energie beleidsinhoudelijk verantwoordelijk voor energie-infrastructuur.

C. Beleidwijzigingen

Er zijn geen beleidswijzigingen voor dit artikel ten opzichte van het vorige jaar.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 8 Budgettaire gevolgen van artikel 3 Energie-infrastructuur (bedragen x € 1.000)										
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Verplichtingen	0	0	31.759	313.912	313.242	307.543	316.808	316.808	306.808	1.906.880
Uitgaven	0	0	31.759	313.912	313.242	307.543	316.808	316.808	306.808	1.906.880
Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken	0	0	30.772	307.459	300.571	296.571	295.683	295.683	285.683	1.812.422
Klimaatfonds	0	0	987	6.453	12.671	10.972	21.125	21.125	21.125	94.458
Ontvangsten	0	0	31.759	313.912	313.242	307.543	316.808	316.808	306.808	1.906.880

Tabel 9 Uitsplitsing verplichtingen artikel 3 Energie-infrastructuur (bedragen x € 1.000)										
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Verplichtingen	0	0	31.759	313.912	313.242	307.543	316.808	306.808	306.808	1.906.880
waarvan garantieverplichtingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
waarvan overige verplichtingen	0	0	31.759	313.912	313.242	307.543	316.808	306.808	306.808	1.906.880

E. Toelichting op de financiële instrumenten

De verplichtingen en uitgaven weergeven de meerjarige standen binnen het begrotingsartikel Energie-infrastructuur. Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken) betreffen reserveringen voor het Meerjarenprogramma 2025. Onder «Klimaatfonds» staan de resterende middelen opgenomen die nog geen bestemming hebben maar wel gereserveerd staan voor Energie-infrastructuur. Dit zijn onder andere middelen waarover nog niet besloten is en de loon- prijsbijstelling. Voor een totaaloverzicht aan maatregelen wordt verwezen naar bijlage 1.

F. Verdiepingstabel

Tabel 10 Verdiepingstabel artikel 3 Energie-infrastructuur (bedragen x € 1.000)										
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2022	0	127.273	254.545	376.364	648.364	648.364	648.364	648.363	648.363	4.000.000
Kasschuif uitvoeringskosten Klimaatfonds	3.223				- 3.223					0
Uitvoeringskosten Klimaatfonds	- 3.223	- 6.822	- 7.509	- 7.885	- 7.000	- 7.006	- 7.006	- 7.006	- 7.006	- 60.463
Beschikbare middelen 1e suppletoire begroting 2022	0	120.451	247.036	368.479	638.141	641.358	641.358	641.357	641.357	3.939.537
Kasschuif aanvullende post		49.550	- 49.550							0
Nationale subsidieregeling warmtenetten		- 130.000	- 70.000							- 200.000
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2023	0	40.001	127.486	368.479	638.141	641.358	641.358	641.357	641.357	3.739.537
Slimme laadinfra		- 13.000								- 13.000
Kasschuif slimme laadinfra		- 27.000	19.000	4.000	4.000					0
Beschikbare middelen 1e suppletoire begroting 2023	0	1	146.486	372.479	642.141	641.358	641.358	641.357	641.357	3.726.537
Benodigde kasschuif		11.249	183.429	206.443	81.677	- 34.374	- 129.062	- 155.261	- 164.101	0
Aanpassing perceeltotaal					- 98.384					- 98.384
Uitdeling Loon- en prijsontwikkeling			987	6.453	12.671	10.972	21.125	21.125	21.125	94.458
Coördinatie MIEK-projecten			- 3.500	- 2.000	- 1.500					- 7.000
De-risken grootschalige waterstofopslag			- 125.000							- 125.000
Distributienetten glastuinbouw			- 15.100	- 29.900	- 49.800	- 66.100	- 61.300	- 45.100	- 32.700	- 300.000
EBN: versnellen onderzoek CCS		- 11.250	- 11.250	- 11.250	- 11.250					- 45.000
Efficiëntere benutting elektriciteitsnetten			- 23.776	- 23.776	- 23.776	- 23.776	- 23.776	- 23.776	- 23.776	- 166.432
Laadinfrastructuur voor de bouw			- 4.000	- 16.000	- 28.000	- 28.000	- 22.000	- 12.000	- 10.000	- 120.000
Laadinfrastructuur voor wegvervoer			- 29.160	- 63.180	- 63.180	- 63.180	- 63.180	- 63.180	- 58.740	- 403.800
Laadinfrastructuur walstroom			- 10.000	- 18.000	- 10.000	- 2.000				- 40.000
Nationale subsidieregeling warmtenetten			- 40.000	- 60.000	- 80.000	- 80.000	- 40.000	- 40.000	- 60.000	- 400.000
Randvoorwaarden technische arbeidsmarkt			- 10.000	- 10.000	- 10.000					- 30.000
Realisatie van 3 GW zon op zee in 2030			- 6.357	- 6.357	- 6.357	- 6.357	- 6.357	- 6.357	- 6.357	- 44.499
Toekomstbestendigheid energienetwerken (netcapaciteit)			- 21.000	- 21.000	- 21.000	- 21.000				- 84.000
Waterstofnetwerk op zee				- 10.000	- 20.000	- 20.000				- 50.000
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2024	0	0	31.759	313.912	313.242	307.543	316.808	316.808	306.808	1.906.880

G. Toelichting op de begrotingsmutaties

In het *Coalitieakkoord* is tot en met 2030 indicatief € 4 mld beleidsmatig gereserveerd voor Energie-infrastructuur. Van dit budget zijn vooruitlopend op de instellingswet al middelen uitgegeven aan uitvoeringskosten (€ 60,5 mln), een nieuwe subsidieregeling warmtenetten (€ 200 mln) en slimme laadinfra (€ 13 mln). Een toelichting op deze uitgaven is te lezen onder «G Toelichting op de begrotingsmutaties» in de indicatieve ontwerpbegroting Klimaatfonds 2023. De begrotingsmutaties van het Meerjarenprogramma 2024 zijn in chronologische en alfabetische volgorde in de tabel opgenomen en hieronder toegelicht.

Benodigde Kasschuif Meerjarenprogramma 2024

De besluitvorming uit het voorjaar 2023 leidt tot een verschuiving van de indicatieve perceelgrenzen waartoe in het coalitieakkoord besloten en die gepresenteerd zijn in de proeve van de begroting 2023. Daarom zijn diverse kasschuiven verwerkt om het perceel in de benodigde kasritme te brengen conform het meerjarenprogramma 2024.

Aanpassing perceeltotaal

De integrale besluitvorming in het voorjaar heeft geleid tot een aanpassing van de indicatieve verdeling van budgetten per perceel. De percelen verduurzaming industrie en innovatie mkb en gebouwde omgeving zijn verhoogd. De percelen energie-infrastructuur en vroege fase opschaling zijn verlaagd. Het totaal van de aanpassing is cumulatief € 807,5 mln; dat bedrag is gelijk aan de dekking voor het Klimaatpakket van totaal € 3,4 mld (SDE-dekking € 2,5 mld, BZK-begroting € 0,35 mld en lasten mobiliteit € 0,53 mld) minus de drie maatregelen Hogere openstellingsronde SDE++ 2024 en 2025, Aanschafsubsidies particulier tweedehands Elektrisch Voertuig en Ontzorgingsprogramma MKB/bedrijventerreinen. Deze drie maatregelen staan niet in het meerjarenprogramma Klimaatfonds 2024 en worden via de AP verwerkt.

De extra dekking die nog benodigd was, is niet één op één gekoppeld aan een perceel. Daarom is per perceel een correctie gedaan van de zogenaamde perceelgrens en het benodigde kasritme als gevolg van de besluitvorming over maatregelen.

Uitdeling loon- en prijsontwikkeling

Dit betreft de loon- prijsontwikkeling die verdeeld is onder de artikelen 1 t/m 6.

Coördinatie MIEK-projecten

Via het MIEK werken Rijk, medeoverheden, netwerkbedrijven, industrie en energieproducenten samen aan tijdige realisatie van de benodigde infrastructuur voor de verschillende sectoren om te kunnen verduurzamen. In dit geval gaat het om middelen voor de verkenning van de Delta Rhine Corridor. Middelen worden toegekend voor het eerste jaar zodat de organisatie in gang kan worden gezet. Besluitvorming over de Delta Rhine Corridor heeft nog niet plaatsgevonden. Het heeft de voorkeur om voor het vervolg een integraal voorstel uit werken voor coördinatie van projecten onder het MIEK.

De-risken grootschalige waterstofopslag

Doordat het benodigde aandeel waterstof doorgroeit, is er meer opslagcapaciteit nodig. De middelen (€ 125 mln) zijn bedoeld om nieuwe opslagcavernes te ontwikkelen.

Distributienetten glastuinbouw

De maatregel betreft een nieuw instrument dat de warmte-infrastructuur voor de glastuinbouw zal faciliteren en stimuleren, die nodig is om de warmtebronnen te kunnen benutten. Het betreft een éénmalige investeringssubsidie aan onderdelen van de warmte-infrastructuur waarvoor nog geen andere subsidie-instrumenten voor bestaan. Deze subsidie dekt de onrendabele top voor het warmtebedrijf dat de investering doet.

EBN: versnellen onderzoek CCS

Deze maatregel stelt Energie Beheer Nederland (EBN) in staat om het onderzoek naar CCS-capaciteit in Nederland te versnellen.

Efficiëntere benutting elektriciteitsnetten

Deze maatregel is gericht op de verbetering van de netcapaciteit. Tevens bevat deze maatregel financiering voor de opstartfase van energyhubs, kennisontwikkeling, trainingsfaciliteiten en uitrol innovatie.

Laadinfrastructuur bouw

De middelen worden gebruikt om de lopende Subsidieregeling Schoon en Emissieloos Bouwmaterieel (SSEB) uit te breiden met een subsidiespoor laadinfrastructuur (laadpalen, aansluitingen en batterijoplossingen). De uitrol van laadinfrastructuur voor mobiele werktuigen in de bouw faciliteert CO₂-reductie op de bouwlocatie. Elektrisch materieel stoot geen emissies uit maar kan enkel ingezet worden als aan randvoorwaarden, zoals laadinfrastructuur, is voldaan.

Laadinfrastructuur voor wegvervoer

De maatregel bevat een aantal gerichte investeringen in (slimme) laadinfrastructuur in 2024 en verder waarvoor in 2023 al eerste middelen zijn toegekend. Deze maatregelen worden doorgezet. Het gaat hierbij om (opschaling) slim laden (mede ter ontlasting energienet); laden voor logistiek (inclusief voortzetting vliegende brigade) en laden voor bussen, doelgroepen, taxi's.

Laadinfrastructuur walstroom

Dit betreft de benodigde financiering om te voldoen aan de Fit-for-55 verplichtingen. De concept EU AFIR-verordening uit het EU Fit-for-55 pakket verplicht EU-lidstaten om in 2030 walstroom aan te bieden voor containerschepen, ferryschepen en cruiseschepen. Vooruitlopend op de EU-verplichtingen heeft het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat € 140 mln beschikbaar om walstroom te realiseren voor met name zeeschepen die onder de EU AFIR verordening vallen. Met deze bestaande maatregel kan de onrendabele top van een groot deel van de walstroomprojecten voor een aanzienlijk deel worden gedicht. Een aanvullend bedrag van € 40 mln is nodig voor alle benodigde projecten. Met de vrijgekomen stikstofruimte kan vergunningverlening voor klimaatprojecten in de zeehavens worden vlot getrokken.

Nationale subsidieregeling warmtenetten

De maatregel betreft een nationale subsidieregeling voor warmtenetten om de onrendabele top te beperken. Deze regeling maakt de uitrol van warmtenetten in de gebouwde omgeving mogelijk, gekoppeld aan de doelen voor 2030, en met oog op opschaling voor de periode na 2030. De subsidies gaan naar het aangewezen warmtebedrijf op de betreffende kavel in de gebouwde omgeving, zodat de kosten voor afnemers om aan te

sluiten omlaag kunnen. In 2023 heeft deze maatregel al middelen toegekend gekregen ter hoogte van € 200 mln. Hier komt in het MJP € 400 mln bij, waardoor het totaal op € 600 mln komt.

Randvoorwaarden technische arbeidsmarkt

Doel is middelen beschikbaar te stellen voor het opschalen van bestaande statushoudersklasjes, waarbij statushouders worden opgeleid tot elektromonteur. Het tekort aan technici is obstakel voor uitvoering van de energietransitie. Hiervoor is van belang om naast reguliere instroom, nieuwe doelgroepen aan te boren via additionele instroom- en opleidingstrajecten.

Realisatie van 3 GW zon op zee in 2030

Dit voorstel betreft de inzet van zon-pv tussen windturbines op zee. Zonnepanelen tussen windturbines op zee worden onderdeel van toekomstige tenders voor wind op zee. Tevens zijn innovatiemiddelen nodig, waarin middels deze toekenning in voorzien wordt.

Toekomstbestendigheid energienetwerken (netcapaciteit)

Het gaat hierbij op versterking van capaciteit bij provincies en mogelijk regiegemeenten om het voorbereidingstraject van netverzwaringen en uitbreidingen te versnellen. Zonder extra capaciteit is dit niet mogelijk. Dit is onderdeel van het Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN). De middelen zijn bedoeld voor 2024 en 2025. In 2025 wordt het onderzoek van de Raad voor Openbaar Bestuur ten behoeve van de uitvoeringslasten Klimaatakkoord herijkt. Eventuele verdere kosten voor dit onderdeel kunnen daarbij worden meegenomen.

Waterstofnetwerk op zee

Dit betreft middelen waardoor Gasunie aan de slag kan met het uitwerken van de aanleg van een waterstofnetwerk op zee. Het streven is om in de komende jaren een eerste buisleiding met bijbehorende infrastructuur met een capaciteit van circa 10 GW gerealiseerd wordt. Met deze middelen kan hiermee gestart worden.

3.4 Artikel 4 Vroege fase opschaling

A. Algemene doelstelling

Het vierde begrotingsartikel van het Klimaatfonds is bedoeld voor maatregelen voor vroege fase opschaling van hernieuwbare energiedragers. De doelstelling van dit begrotingsartikel is als volgt:

- Het vergroten van de beschikbaarheid van innovatieve technologie met een schaalbare functie en belangrijke rol voor de Nederlandse klimaat-neutrale samenleving, zodat het daardoor mogelijk wordt om verdere uitrol te bewerkstelligen door generiek beleidsinstrumentarium.
- Dit gaat in eerste instantie om technieken voor hoogwaardige hernieuwbare energiedragers die pas kosteneffectieve CO₂-reductie kunnen faciliteren bij substantiële opschaling. Gestart wordt daarbij met innovatieve en kansrijke technieken op de terreinen elektrolyse, vergassing en pyrolyse wat bijdraagt aan de beschikbaarheid van 3 tot 4 GW waterstof in 2030 en de opschaling van groen gas.
- Binnen het perceel zal - uitgaande van realisatie van de doelstellingen voor hoogwaardige energiedragers - daarnaast ook ruimte zijn voor andere toekomstige technologieën, mits deze voldoen aan de voorwaarden dat deze opschaalbaar zijn en bijdragen aan de klimaat-neutrale samenleving. Welke technieken hiervoor in aanmerking komen wordt de komende tijd nader uitgewerkt.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister voor Klimaat en Energie is als fondsbeheerder verantwoordelijk voor de begroting van het Klimaatfonds. Hij is daarmee primair verantwoordelijk voor het beheer en de uitvoering van het Klimaatfonds. Naast fondsbeheerder is de minister voor Klimaat en Energie beleidsinhoudelijk verantwoordelijk voor vroege fase opschaling.

C. Beleidswijzigingen

Er zijn geen beleidswijzigingen voor dit artikel ten opzichte van het vorige jaar.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 11. Budgettaire gevolgen van artikel 4 Vroege fase opschaling (bedragen x € 1.000)										
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Verplichtingen	0	0	130.809	1.181.040	1.211.402	1.244.745	1.316.237	1.267.699	1.448.262	7.800.194
Uitgaven	0	0	130.809	1.181.040	1.211.402	1.244.745	1.316.237	1.267.699	1.448.262	7.800.194
Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken	0	0	123.178	1.131.200	1.113.528	1.159.996	1.153.058	1.104.520	1.285.083	7.070.563
Klimaatfonds	0	0	7.631	49.840	97.874	84.749	163.179	163.179	163.179	729.631
Ontvangsten	0	0	130.809	1.181.040	1.211.402	1.244.745	1.316.237	1.267.699	1.448.262	7.800.194

Tabel 12 Uitsplitsing verplichtingen artikel 4 Vroege fase opschaling (bedragen x € 1.000)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Verplichtingen	0	0	130.809	1.181.040	1.211.402	1.244.745	1.316.237	1.267.699	1.448.262	7.800.194
waarvan garantieverplichtingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
waarvan overige verplichtingen	0	0	130.809	1.181.040	1.211.402	1.244.745	1.316.237	1.267.699	1.448.262	7.800.194

E. Toelichting op de financiële instrumenten

De verplichtingen en uitgaven weergeven de meerjarige standen binnen het begrotingsartikel Vroege fase opschaling. Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken) betreffen reserveringen voor het Meerjarenprogramma 2025. Onder «Klimaatfonds» staan de resterende middelen opgenomen die nog geen bestemming hebben maar wel gereserveerd staan voor Vroege fase opschaling. Dit zijn onder andere middelen waarover nog niet besloten is en de loon- prijsbijstelling. Voor een totaaloverzicht aan maatregelen wordt verwezen naar bijlage 1.

F. Verdiepingstabel

Tabel 13 Verdiepingstabel artikel 4 Vroege fase opschaling (bedragen x € 1.000)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2022	0	477.273	954.545	1.411.364	2.431.364	2.431.363	2.431.363	2.431.364	2.431.364	15.000.000
Dekking Klimaatfonds voor het generale beeld			– 50.000	– 300.000	– 300.000	– 230.000				– 880.000
Kasschuif uitvoeringskosten Klimaatfonds	12.086				– 12.086					0
Uitvoeringskosten Klimaatfonds	– 12.086	– 25.584	– 28.156	– 29.571	– 26.250	– 26.272	– 26.272	– 26.272	– 26.272	– 226.735
Wind op Zee		– 129.600	– 139.000	– 140.000	– 492.800	– 68.200	– 85.400	– 76.300	– 54.000	– 1.185.300
Beschikbare middelen 1e suppletoire begroting 2022	0	322.089	737.389	941.793	1.600.228	2.106.891	2.319.691	2.328.792	2.351.092	12.707.965
IPCEI Waterstof golf 2		– 95.000	– 230.000	– 275.000	– 185.000					– 785.000
IPCEI Waterstof golf 3		– 50.000	– 60.000	– 234.000	– 150.000	– 106.000				– 600.000
Beschikbare middelen 7e incidentele suppletoire begroting 2022	0	177.089	447.389	432.793	1.265.228	2.000.891	2.319.691	2.328.792	2.351.092	11.322.965
IPCEI Waterstof golf 4				– 116.000	– 60.000	– 14.000	– 3.000	– 3.000	– 3.000	– 199.000
Kasschuif aanvullende post	– 111.807		111.807							0
Programma Opwek Energie op Rijksvastgoed (OER)		– 15.280	– 16.805	– 16.805	– 16.805	– 16.805				– 82.500
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2023	0	50.002	542.391	299.988	1.188.423	1.970.086	2.316.691	2.325.792	2.348.092	11.041.465
Benodigde kasschuif		13.643	– 94.711	1.698.798	1.366.900	– 472.558	– 907.831	1.050.402	– 553.839	0
Aanpassing perceeltotaal				– 448.267	1.038.148					– 1.486.415
Uitdeling Loon- en prijsontwikkeling			7.631	49.840	97.874	84.749	163.179	163.179	163.179	729.631
Bevorderen circulair doen en gedrag			– 2.200	– 3.300	– 5.100	– 5.100	– 6.000	– 6.000	– 6.000	– 33.700
Continuering DEI+CE			– 2.000	– 7.992	– 14.500	– 15.500	– 10.100	– 4.100	– 1.000	– 55.192
Correctieregeling duurzame warmte motie Grinwis – Erkens		– 60.000								– 60.000
Elektrolyse, onshore 50 MW			– 13.000	– 13.000	– 13.000	– 20.000	– 17.000	– 17.000	– 156.900	– 249.900
Elektrolyse, onshore 500-1.000 MW			– 150.000	– 150.000	– 100.000	– 100.000	– 100.000	– 100.000	– 300.000	– 1.000.000
Elektrolyse, offshore: <=100 MW (CAPEX)			– 50.000	– 95.000	– 95.000	– 95.000	– 45.000			– 380.000
Elektrolyse: kennisplatform offshore en ketenbrede consortia		– 1.000	– 1.000							– 2.000

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
H2Global, import van groene waterstof			- 50.000	- 50.000	- 40.000	- 40.000	- 40.000	- 40.000	- 40.000	- 300.000
Geothermie, hoge temperatuur			- 1.000	- 1.000	- 50.000					- 52.000
Geothermie, lage temperatuur				- 20.000	- 30.000	- 30.000	- 20.000			- 100.000
Normering en stimulering biobased bouwen		- 2.000	- 12.550	- 9.150						- 23.700
Ondersteuning van o.a. ketenvorming en recyclingtechnieken circulaire plastics			- 11.900	- 23.800	- 16.650	- 6.250	- 3.000	- 3.000	- 4.500	- 69.100
Onderzoek Nationaal Emissieplafond voor ESR sectoren		- 120	- 500	- 500	- 500	- 380				- 2.000
Uitbreiden zero-emissiezones voor gemeenten			- 1.332	- 1.332	- 1.332	- 1.332	- 1.332			- 6.660
Uitvoeringskosten normering 25-30% bijmengen plastic recyclaat of bioplastic		- 525	- 1.170	- 1.145	- 1.525					- 4.365
Uitvoeringskosten aanpassing vier tarieven energiebelasting voor 1,2 Mton pakket			- 1.400	- 770	- 770	- 770	- 770	- 770	- 770	- 6.020
Uitvoeringskosten emissielabels binnenvaart			- 700	- 1.000	- 1.500	- 1.500	- 1.500			- 6.200
Uitvoeringskosten vrijstelling energiebelasting voor non-energetisch verbruik van aardgas vanaf 2026			- 1.000							- 1.000
Uitvoeringskosten vrijstelling kolenbelasting voor duaal verbruik vanaf 2025			- 1.000							- 1.000
Verbeterd toezicht en handhaving aangescherpte energiebesparingsplicht			- 2.650	- 3.000	- 1.000					- 6.650
Vergassing: expertisecentrum, organisatie, haalbaarheidsstudies			- 10.000	- 5.000	- 5.000	- 5.000				- 25.000
Vergassing: stimulering projecten vergassing 1e en 2e fase			- 11.100	- 33.330	- 27.770	- 16.700	- 11.100			- 100.000
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2024	0	0	130.809	1.181.040	1.211.402	1.244.745	1.316.237	1.267.699	1.448.262	7.800.194

G. Toelichting op de begrotingsmutaties

In het *Coalitieakkoord* is tot en met 2030 indicatief € 15 mld beleidsmatig gereserveerd voor Vroege fase opschaling. Van dit budget zijn vooruitlopend op de instellingswet al middelen uitgegeven aan uitvoeringskosten (€ 226,7 mln), IPCEI Waterstof golf 2 (€ 785 mln), IPCEI Waterstof golf 3 (€ 600 mln), IPCEI Waterstof golf 4 (€ 199 mln) en het programma Opwerk Energie op Rijksvastgoed (OER) (€ 82,5 mln). Daarnaast heeft het kabinet eerder bij Voorjaarsnota 2022 besloten om de uitgaven voor Wind op Zee (€ 1,685 mld) en het tekort op het generale beeld (€ 880 mln) te dekken met middelen voor vroege fase opschaling. Voor een toelichting op deze uitgaven wordt verwezen naar «G Toelichting op de begrotingsmutaties» in de indicatieve begroting Klimaatfonds 2023. Enkel de begrotingsmutaties die na de indicatieve begroting Klimaatfonds 2023 hebben plaatsgevonden, worden hieronder toegelicht.

Benodigde kasschuif Meerjarenprogramma 2024

De besluitvorming uit het voorjaar 2023 leidt tot een verschuiving van de indicatieve perceelgrenzen waartoe in het coalitieakkoord besloten en die gepresenteerd zijn in de proeve van de begroting 2023. Daarom zijn diverse kasschuiven verwerkt om het perceel in de benodigde kasritme te brengen conform het meerjarenprogramma 2024.

Aanpassing perceeltotaal

De integrale besluitvorming in het voorjaar heeft geleid tot een aanpassing van de indicatieve verdeling van budgetten per perceel. De percelen verduurzaming industrie en innovatie mkb en gebouwde omgeving zijn verhoogd. De percelen energie-infrastructuur en vroege fase opschaling zijn verlaagd. Het totaal van de aanpassing is cumulatief € 807,5 mln; dat bedrag is gelijk aan de dekking voor het Klimaatpakket van totaal € 3,4 mld (SDE-dekking € 2,5 mld, BZK-begroting € 0,35 mld en lasten mobiliteit € 0,53 mld) minus de drie maatregelen Hogere openstellingsronde SDE++ 2024 en 2025, Aanschafsubsidies particulier tweedehands Elektrisch Voertuig en Ontzorgingsprogramma MKB/bedrijventerreinen. Deze drie maatregelen staan niet in het meerjarenprogramma Klimaatfonds 2024 en worden via de AP verwerkt.

De extra dekking die nog benodigd was, is niet één op één gekoppeld aan een perceel. Daarom is per perceel een correctie gedaan van de zgn. perceelgrens en het benodigde kasritme als gevolg van de besluitvorming over maatregelen.

Uitdeling loon- en prijsontwikkeling

Dit betreft de loon- prijsontwikkeling die verdeeld is onder de artikelen 1 t/m 6.

Bevorderen circulair doen en gedrag

Deze maatregel omvat zowel een brede gedragsaanpak gericht op burgers, leermodules voor werkenden als een subsidieregeling voor het onderwijs. De maatregel 'Circulair Doen door kennis, vaardigheden en gedrag' is randvoorwaardelijk om de transitie naar een circulaire economie en klimaat-neutrale samenleving te kunnen realiseren en versnellen. De maatregel helpt mensen om duurzaam en circulair te handelen door kennis en vaardigheden hiertoe aan te reiken en het gewenste gedrag te stimuleren, als leerling/student, werkende en als wereldburger. Maatregel bestaat uit drie samenhangende onderdelen: 1) onderwijs: subsidieregeling voor ondersteuning op maat voor onderwijs (funderend + middelbaar beroepsonderwijs), 2) arbeidsmarkt: inzet op leermodules ontwikkelen en effectieve bij- en nascholing op schalen, 3) gedrag: uitvoering brede gedragsaanpak.

Continuering DEI+CE

Voortzetting van de DEI+CE. Dit is een sub-regeling van de reguliere DEI+, specifiek voor circulaire maatregelen met emissiereductie, met een andere grootte. Het is bedoeld voor projecten vanaf € 50.000 tot € 3 mln.

Correctieregeling duurzame warmte motie Grinwis – Erkens

In het kader van de motie Grinwis-Erkens worden middelen gereserveerd voor de nader uit te werken correctieregeling duurzame warmte. De middelen zijn opgenomen in het Meerjarenplan 2024 en worden via een schuif overgeboekt naar 2023. De beschikkingen hiervoor moeten vóór 2023 worden uitgegeven omdat hiervoor het Tijdelijk crisiskader staatssteun Oekraïne wordt beoogd en deze in 2023 afloopt. De daadwerkelijke uitgaven kunnen mogelijk na 2023 plaatsvinden.

Elektrolyse, onshore: 50 MW

Bij de Miljoenennota 2022 zijn middelen uit de DEI+ gehaald voor de opschalingsregeling elektrolyse. Nu het Klimaatfonds er is wordt het budget van de DEI+ weer evenredig opgehoogd.

Elektrolyse, onshore: 500-1.000 MW

Dit betreft de vervolgopschaling van de waterstofmarkt, gevolgd op de demonstratie van <50 MW en >100 MW via Opschalingsregeling Elektrolyse en IPCEI golf 2. Het totale verwachte volume dat met het subsidiebedrag van €1.000 mln in 2024 wordt gerealiseerd is 500 – 1.000 MW productiecapaciteit

Elektrolyse, offshore: ≤100 MW (CAPEX)

Middelen zijn bedoeld voor de demonstratie van offshore elektrolyse op een platform bij een windpark. Demonstratie heeft als doel om kennis op te doen over de technologie-ontwikkeling voor offshore elektrolyse, de koppeling en interactie met een bestaand windpark (add-on), de benodigde offshore infrastructuur voor transport, de lessen voor systeemintegratie, ecologie en veiligheid en het activeren van de hiervoor benodigde supply chain. Dit alles om uiteindelijk, op de lange termijn, ook kosteneffectieve GW-schaal offshore elektrolyseprojecten te kunnen realiseren.

Elektrolyse: kennisplatform offshore en ketenbrede consortia

Middelen zijn bedoeld voor het oprichten van een kenniscentrum voor waterstof op zee om kennisdeling uit demonstraties te bevorderen.

H2Global, import van groene waterstof

Maatregel betreft een gezamenlijk project met Duitsland, waarbij tenders worden georganiseerd om op basis van tienjarige contracten waterstof in te kopen en door te verkopen in de vorm van éénjarige contracten. Dit brengt importstromen van waterstof op gang.

Geothermie, lage temperatuur

Middelen zijn bedoeld voor het opschalen van lage temperatuur geothermie ten behoeve van het gebruik van warmte in gebouwde omgeving. Dit boort nieuw potentieel van warmte-aanbod aan in Nederland, waardoor de druk op het elektriciteitssysteem wordt verminderd.

Geothermie, hoge temperatuur

Deze maatregel betreft het uitvoeren van een pilotboring voor hoge temperatuur geothermie. Deze pilot levert waardevolle kennis op voor toekomstige toepassingen van aardwarmte.

Normering en stimulering biobased bouwen

Dit voorstel betreft aanscherping en bredere toepassing van de milieuprestatie-eis aan gebouwen en verdergaande sturing op CO₂, waardoor de toepassing van biobased materialen wordt gestimuleerd. Zo kan de keten ontwikkelen en groeien als rendabel bedrijfsmodel voor boeren en bouwers, waarbij ook CO₂ wordt vastgelegd in de gewassen.

De maatregel bevat middelen voor de begrotingen van EZK (€ 19,3 mln), BZK (€ 1,4 mln), I&W (€ 3 mln) en LNV (€ 1,3 mln). Voor het deel van de begroting voor LNV ter hoogte van € 1,3 mln geldt dat deze middelen reeds zijn toegekend maar per abuis pas bij de voorjaarsbesluitvorming van 2024 worden overgeheveld naar de LNV-begroting. Derhalve zijn deze middelen in de begroting vooralsnog opgenomen als reservering.

Ondersteuning van o.a. ketenvorming en recyclingtechnieken circulaire plastics

Investeringssubsidie voor de productie van recyclaat en biobased materialen met innovatieve technieken. Het budget is bedoeld voor ketenvorming en innovatieve recyclingtechnieken. De maatregel heeft overlap met andere maatregelen die zijn ingediend bij het perceel. Het is mogelijk dat deze in de uitvoering samengenomen worden. Voor opschaling van recyclingcapaciteit en vraagstimulering is daarom een nadere uitwerking nodig.

Onderzoek Nationaal Emissieplafond voor ESR sectoren

De komst van het emissiehandelssysteem ETS2 - dat gaat gelden voor brandstofgebruik in de ESR-sectoren gebouwde omgeving, wegverkeer en industrie - biedt de mogelijkheid om aansluitend een nationaal emissieplafond voor ESR-sectoren in te voeren dat rekening houdt met het nationale emissiedoel in de nationale klimaatwet. Het kabinet ziet dat een dergelijk nationaal emissieplafond kan zorgen voor meer zekerheid in het behalen van de doelstellingen en zal dit daarom verder verkennen en betrekken bij besluitvorming van het Klimaatplan 2024.

Uitbreiden zero-emissiezones voor gemeenten

Er wordt een wettelijke mogelijkheid gecreëerd voor gemeenten, waardoor zij uiterlijk in 2030 een zero-emissiezone kunnen instellen voor taxi's, touringcarbussen en brom- en snorfietsen.

Algemene reservering uitvoeringskosten

Middelen zijn bedoeld voor uitvoerings- en handhavingskosten die zijn afgesproken in de voorjaarsbesluitvorming klimaat. Het betreft uitvoeringskosten normering 25-30% bijmengen plastic recyclaat of bioplastic, uitvoeringskosten emissielabels binnenvaart, uitvoeringskosten aanpassing vier tarieven energiebelasting voor 1,2 Mton pakket, uitvoeringskosten vrijstelling energiebelasting voor non-energetisch verbruik van aardgas vanaf 2026 en uitvoeringskosten vrijstelling kolenbelasting voor duaal verbruik vanaf 2025.

In de augustusbesluitvorming is nog geen besluit genomen over de aanpassing van de energiebelasting voor het 1,2 Mton pakket en voor de afschaffing vrijstelling voor non-energetisch verbruik van aardgas. Daardoor is voor deze middelen nog niet voldaan aan de voorwaarden. Voor de uitvoeringskosten bij de Belastingdienst zijn bij Miljoenennota per abuis middelen overgeheveld van het Klimaatfonds naar de begroting van Financiën (totaal € 8,02 mln), terwijl besluitvorming over twee van de drie betreffende maatregelen nog niet is afgerond en de middelen hiervoor dus nog niet benodigd zijn. Dit wordt bij Voorjaarsnota 2024 gecorrigeerd.

Verbeterd toezicht en handhaving aangescherpte energiebesparingsplicht

Het kabinet scherpt de energiebesparingsplicht aan door de terugverdientijd in 2027 op te hogen naar 7 jaar. Bij de uitwerking zal in kaart worden gebracht of er een voldoende additioneel emissiereductie-effect gepaard gaat met het ophogen van de terugverdientijd, gelet op het effect dat de hogere energieprijzen al hebben op de hoeveelheid maatregelen die onder huidige terugverdientijd vallen en het effect van ander beleid. Ook zal er zal bij de uitwerking zorg worden gedragen voor de uitvoerbaarheid van de maatregelen voor bedrijven. De handhaving op de naleving van de energiebesparingsplicht zal verbeterd worden.

Vergassing: stimulering projecten vergassing 1e en 2e fase

Dit betreft een investeringssubsidie voor het demonstreren van vergassingsprojecten op schaal voor de productie van groen gas, biobrandstoffen en biograndstoffen. De maatregel wordt via een uitbreiding van de DEI+-regeling (DEI-XL) uitgevoerd. Deze projecten bewijzen dat deze techniek werkt op deze schaal. Hierdoor neemt het risicoprofiel voor private investeerders af en zijn ze in de toekomst makkelijker te realiseren. In de tweede fase volgt verbreding naar uitdagender grondstofstromen. Hierdoor kunnen laagwaardige en vervuilde grondstofstromen gebruikt worden voor vergassing. Dit ontsluit nieuw aanbod van hoogwaardige energiedragers die momenteel niet of alleen laagwaardig ingezet worden.

Vergassing: expertisecentrum, organisatie, haalbaarheidsstudies

Middelen zijn bedoeld voor het oprichten van een kenniscentrum voor vergassing om kennisdeling binnen de sector te bevorderen. Middelen worden toegekend onder voorbehoud van de volgende voorwaarde: dat in de regeling wordt opgenomen dat kennisdeling een vereiste is.

3.5 Artikel 5 Verduurzaming industrie en innovatie mkb

A. Algemene doelstelling

Het vijfde begrotingsartikel van het Klimaatfonds is bedoeld voor maatregelen voor verduurzaming van de industrie en innovatie in het mkb. De doelstelling van dit begrotingsartikel is als volgt:

- Ondersteuning vanuit het fonds voor het verwezenlijken van groene industriepolitiek in het bijzonder via het maken van bindende maatwerkafspraken met de 10-20 grootste uitstoters, waarbij wederkerigheid het uitgangspunt is.
- Ondersteuning bij implementatie van innovatieve broeikasgasemissie reducerende technieken bij het mkb.
- Er is samenloop met de percelen energie-infrastructuur en vroege fase opschaling.
- De maatwerkaanpak is, in samenhang met de andere instrumenten voor verduurzaming van de industrie, van belang om de reductieopgave voor de industrie in 2030 te realiseren.
 - In het Coalitieakkoord was de opgave voor de industrie vastgesteld op 5,9 Mton per jaar additionele reductie in 2030. Daarvan wordt 4 Mton per jaar via de CO₂-heffing geborgd en 1,9 Mton via de maatwerkafspraken met de 10-20 grootste uitstoters.
 - In het voorjaar heeft het kabinet de opgave voor de maatwerkafspraken met de grootste industriële uitstoters verhoogd van 1,9 Mton tot 3,5 Mton in 2030 ten opzichte van de CO₂-heffing.
 - Aanvullend hierop is in augustus besloten om de opgave van de industrie met 0,5 Mton verder te verhogen. De aanvullende reductie zal gerealiseerd worden door verbreding van de maatwerkaanpak naar cluster 6 bedrijven (0,3 Mton) en reductie van emissies bij afvalwater- en rioolzuiveringsinstallaties.
 - Hiermee komt de opgave voor de maatwerkaanpak uit op 3,8 Mton in 2030 ten opzichte van de CO₂-heffing.
 - Naast bindende afspraken over de realisatie van extra CO₂-reductie, wil het kabinet afspraken maken over de lange termijn verduurzamingsplannen voor klimaatneutrale en circulaire productie en groot-schalige technologische doorbraakprojecten.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister voor Klimaat en Energie is als fondsbeheerder verantwoordelijk voor de begroting van het Klimaatfonds. Hij is daarmee primair verantwoordelijk voor het beheer en de uitvoering van het Klimaatfonds. Naast fondsbeheerder is de minister van Economische Zaken en Klimaat beleidsinhoudelijk verantwoordelijk voor verduurzaming industrie en innovatie in het mkb.

C. Beleidswijzigingen

In het voorjaar heeft het kabinet de reductiedoelstelling van de maatwerkafspraken met de grootste industriële uitstoters verhoogd van 1,9 Mton tot een opgave van 3,5 Mton in 2030 ten opzichte van de CO₂-heffing. Aanvullend hierop is in augustus besloten om de opgave van de industrie met 0,5 Mton verder te verhogen. De aanvullende reductie zal gerealiseerd

worden door verbreding van de maatwerkaanpak naar cluster 6 bedrijven (0,3 Mton) en reductie van emissies bij afvalwater- en rioolzuiveringsinstallaties.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 14 Budgettaire gevolgen van artikel 5 Verduurzaming industrie en innovatie mkb (bedragen x € 1.000)										
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Verplichtingen	0	0	26.052	368.123	483.685	531.797	536.123	503.632	479.582	2.928.994
Uitgaven	0	0	26.052	368.123	483.685	531.797	536.123	503.632	479.582	2.928.994
Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken	0	0	35.593	447.223	527.223	538.143	518.143	433.143	383.743	2.883.211
Klimaatfonds	0	0	- 9.541	- 79.100	- 43.538	- 6.346	17.980	70.489	95.839	45.783
Ontvangsten	0	0	26.052	368.123	483.685	531.797	536.123	503.632	479.582	2.928.994

Tabel 15 Uitsplitsing verplichtingen artikel 5 Verduurzaming industrie en innovatie mkb (bedragen x € 1.000)										
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Verplichtingen	0	0	26.052	368.123	483.685	531.797	536.123	503.632	479.582	2.928.994
waarvan garantieverplichtingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
waarvan overige verplichtingen	0	0	26.052	368.123	483.685	531.797	536.123	503.632	479.582	2.928.994

E. Toelichting op de financiële instrumenten

De verplichtingen en uitgaven weergeven de meerjarige standen binnen het begrotingsartikel Verduurzaming industrie en innovatie mkb. Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken) betreffen reserveringen voor het Meerjarenprogramma 2025. Onder «Klimaatfonds» staan de resterende middelen opgenomen die nog geen bestemming hebben maar wel gereserveerd staan voor Verduurzaming industrie en innovatie mkb. Dit zijn de middelen voor de loon- prijsbijstelling. Voor een totaaloverzicht aan maatregelen wordt verwezen naar bijlage 1.

F. Verdiepingstabel

Tabel 16 Verdiepingstabel artikel 5 Verduurzaming industrie en innovatie mkb (bedragen x € 1.000)										
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2022	0	95.454	190.910	282.272	486.272	486.273	486.273	486.273	486.273	3.000.000
Kasschuif uitvoeringskosten Klimaatfonds	2.417	0	0	0	- 2.417	0	0	0	0	0
Uitvoeringskosten Klimaatfonds	- 2.417	- 5.118	- 5.631	- 5.916	- 5.249	- 5.254	- 5.254	- 5.254	- 5.254	- 45.347
Beschikbare middelen 1e suppletoire begroting 2022	0	90.336	185.279	276.356	478.606	481.019	481.019	481.019	481.019	2.954.653
Kasschuif aanvullende post	0	- 40.337	40.337	0	0	0	0	0	0	0
NIKI	0	- 22.000	0	0	0	0	0	0	0	- 22.000
VEKI	0	- 28.000	0	0	0	0	0	0	0	- 28.000
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2023	0	- 1	225.616	276.356	478.606	481.019	481.019	481.019	481.019	2.904.653
Benodigde kasschuif		1	- 45.408	359.092	- 898.031	233.374	195.574	96.374	59.024	0
Aanpassing perceeltotaal		0	0	0	1.137.418	0	0		0	1.137.418
Uitdeling Loon- en prijsontwikkeling			479	3.128	6.141	5.318	10.239	10.239	10.239	45.783

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
EG-regeling (Energie-efficiëntie Glastuinbouw)			- 17.600	- 26.400	- 27.000	- 28.200	- 26.800	- 25.900	- 48.000	- 199.900
NIKI (besluitvorming 2022)			- 10.115	- 84.733	- 72.629	- 36.314	- 24.209			- 228.000
Ondersteuning cluster 6			- 1.120	- 920	- 920					- 2.960
Topsector Energie Haalbaarheidsstudies			- 4.200	- 8.300	- 8.300	- 4.200	0	0	0	- 25.000
Uitvoeringskosten maatwerkafspraken			- 15.800	- 15.200	- 15.000	- 5.000	- 5.000	- 5.000	- 5.000	- 66.000
VEKI (besluitvorming 2022)			- 49.000	- 42.000	- 14.000	- 7.000				- 112.000
VEKI			- 56.800	- 92.900	- 102.600	- 107.200	- 94.700	- 53.100	- 17.700	- 525.000
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2024	0	0	26.052	368.123	483.685	531.797	536.123	503.632	479.582	2.928.994

G. Toelichting op de begrotingsmutaties

In het *Coalitieakkoord* is tot en met 2030 indicatief € 3 mld beleidsmatig gereserveerd voor Verduurzaming industrie en innovatie mkb. Van dit budget zijn vooruitlopend op de instellingswet al middelen uitgegeven aan uitvoeringskosten (€ 45,3 mln), NIKI (€ 22 mln) en VEKI (€ 28 mln). Een toelichting op deze uitgaven is te lezen onder «G. Toelichting op de begrotingsmutaties» in de indicatieve begroting Klimaatfonds 2023. De begrotingsmutaties zijn in chronologische en alfabetische volgorde in de tabel opgenomen en worden ook in deze volgorde toegelicht. Enkel de begrotingsmutaties die na de indicatieve begroting Klimaatfonds 2023 hebben plaatsgevonden, worden hieronder toegelicht.

Benodigde kasschuif Meerjarenprogramma 2024

De besluitvorming uit het voorjaar 2023 leidt tot een verschuiving van de indicatieve perceelgrenzen waartoe in het coalitieakkoord besloten en die gepresenteerd zijn in de proeve van debegroting 2023. Daarom zijn diverse kasschuiven verwerkt om het perceel in de benodigde kasritme te brengen conform het meerjarenprogramma 2024.

Aanpassing perceeltotaal

De integrale besluitvorming in het voorjaar heeft geleid tot een aanpassing van de indicatieve verdeling van budgetten per perceel. De percelen verduurzaming industrie en innovatie mkb en gebouwde omgeving zijn verhoogd. De percelen energie-infrastructuur en vroege fase opschaling zijn verlaagd. Het totaal van de aanpassing is cumulatief € 807,5 mln; dat bedrag is gelijk aan de dekking voor het Klimaatpakket van totaal € 3,4 mld (SDE-dekking € 2,5 mld, BZK-begroting € 0,35 mld en lasten mobiliteit € 0,53 mld) minus de drie maatregelen Hogere openstellingsronde SDE++ 2024 en 2025, Aanschafsubsidies particulier tweedehands Elektrisch Voertuig en Ontzorgingsprogramma MKB/bedrijventerreinen. Deze drie maatregelen staan niet in het meerjarenprogramma Klimaatfonds 2024 en worden via de AP verwerkt.

De extra dekking die nog benodigd was, is niet één op één gekoppeld aan een perceel. Daarom is per perceel een correctie gedaan van de zgn. perceelgrens en het benodigde kasritme als gevolg van de besluitvorming over maatregelen.

Uitdeling Loon- en prijsontwikkeling

Dit betreft de loon- prijsontwikkeling die verdeeld is onder de artikelen 1 t/m 6.

EG-regeling (Energie-efficiëntie Glastuinbouw)

Dit betreft middelen voor het intensiveren van de bestaande subsidie-regeling voor het stimuleren van energiebesparende maatregelen in de glastuinbouw.

Nationale Investeringsregeling Klimaatprojecten Industrie (NIKI) (besluitvorming 2022)

De NIKI is een subsidieregeling gericht op de opschaling van innovatieve klimaattechnologieën in de industrie die niet onder de SDE++ vallen. Hierbij kan worden gedacht aan elektrificatie, duurzame grondstoffenproductie en circulaire projecten. Het moet gaan om grootschalige projecten met een minimale steunbehoefte van € 50 mln.

Het kabinet heeft in 2022 besloten om € 250 mln beschikbaar te stellen voor de NIKI maar € 228 mln hiervan nog niet overgeboekt naar de EZK-begroting omdat de plannen hiervoor nog verder moesten worden uitgewerkt. Deze middelen worden in de begroting van 2024 overgeboekt naar de EZK-begroting zodat een eerste openstellingsronde van de NIKI kan plaatsvinden in 2024. Na de eerste openstellingsronde wordt de werking van de NIKI bekeken en wordt besloten over de reservering voor het Meerjarenprogramma 2025 van € 1.000 mln voor deze regeling. Zie het Meerjarenprogramma 2024 voor de volledige toelichting van deze mutatie en de reservering.

Ondersteuning cluster 6

Bij het Nationaal Programma Verduurzaming Industrie (NPVI) wordt een ondersteunende unit geformeerd die, in samenspraak met de cluster 6 bedrijven en hun organisaties en de provincies, a tempo concrete knelpunten mee helpt te identificeren en op te lossen. De aanpak valt onder regie van de Stuurgroep NPVI, waar ook de clusterregisseur van cluster 6 zitting in krijgt. Deze aanpak kan bestaan uit bijvoorbeeld ondersteuning bij de transitie of hulp bij financiering (bijvoorbeeld via ROM's). Voor deze uitvoeringskosten wordt € 47 mln toegekend.

Topsector Energie Haalbaarheidsstudies

De maatregel betreft het intensiveren van de reeds bestaande regeling Topsector Energie (TSE) Industrie Onderzoek & Ontwikkeling (O&O). Dit is een regeling voor onderzoek naar de haalbaarheid van pilots, demonstratie of implementatie van innovatieve CO₂-reducerende technologie in de industrie.

Uitvoeringskosten maatwerkafspraken

Onder deze maatregel vallen verschillende uitvoeringskosten voor het uitwerken van de maatwerkafspraken met de top 20 uitstoters. Het gaat om het uitbreiden van capaciteit bij departementen en RVO, externe inhuur, bezoldiging van een toetsingscommissie en het opzetten van een expertpool voor vergunningverlening.

Versnelde klimaatinvesteringen industrie (VEKI)

De VEKI is gericht op CO₂-reductie door ondersteuning van bestaande technologieën voor procesefficiëntie en energiebesparing. De regeling is uitsluitend bedoeld voor de uitrol van bewezen technieken zoals industriële warmtepompen voor het mkb met een terugverdientijd van meer dan vijf jaar. Het betreft een bestaande regeling die budget krijgt vanuit het Klimaatfonds om meerjarig gecontinueerd te worden. Deze middelen komen bovenop de al toegekende middelen in 2023.

3.6 Artikel 6 Verduurzaming gebouwde omgeving

A. Algemene doelstelling

Het zesde begrotingsartikel van het Klimaatfonds is bedoeld voor maatregelen voor verduurzaming van de gebouwde omgeving. De doelstelling van dit begrotingsartikel is als volgt:

- Het terugdringen van de energiebehoefte en uitstoot van broeikasgassen door isolatie en de toename van duurzame installaties zoals warmtepompen in de gebouwde omgeving. Dit betekent in ieder geval:
 1. Overstappen op duurzamere installaties of een warmtenet, waaronder 1 miljoen geïnstalleerde hybride warmtepompen en 500.000 nieuwe aansluitingen op een warmtenet in de bestaande bouw in uiterlijk 2030.
 2. Het isoleren van 2,5 miljoen woningen in uiterlijk 2030.
 3. De uitfasering van gebouwen met de slechtste energieprestaties in de utiliteitsbouw, waaronder maatschappelijk vastgoed.
- Binnen het perceel zal – uitgaande van realisatie van bovengenoemde doelstellingen voor verduurzaming gebouwde omgeving - daarnaast ook ruimte zijn voor andere doelen die bijdragen aan het realiseren van de benodigde broeikasgasreductie.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister voor Klimaat en Energie is als fondsbeheerder verantwoordelijk voor de begroting van het Klimaatfonds. De minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening is beleidsinhoudelijk verantwoordelijk voor de maatregelen waar middelen voor worden overgeheveld naar de begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gericht op het verduurzamen van de gebouwde omgeving.

C. Beleidswijzigingen

Er zijn geen beleidswijzigingen voor dit artikel ten opzichte van het vorige jaar.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 17 Budgettaire gevolgen van artikel 6 Verduurzaming gebouwde omgeving (bedragen x € 1.000)										
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Verplichtingen		100.000	1.118	119.598	501.358	499.386	502.869	483.869	483.869	2.692.067
Uitgaven	0	100.000	1.118	119.598	501.358	499.386	502.869	483.869	483.869	2.692.067
Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken	0	0	0	112.300	487.028	486.978	478.978	459.978	459.978	2.485.240
Klimaatfonds	0	100.000	1.118	7.298	14.330	12.408	23.891	23.891	23.891	206.827
Ontvangsten	0	100.000	1.118	119.598	501.358	499.386	502.869	483.869	483.869	2.692.067

Tabel 18 Uitsplitsing verplichtingen artikel 6 Verduurzaming gebouwde omgeving (bedragen x € 1.000)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Verplichtingen	0	100.000	1.118	119.598	501.358	499.386	502.869	483.869	483.869	2.692.067
waarvan garantieverplichtingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
waarvan overige verplichtingen	0	100.000	1.118	119.598	501.358	499.386	502.869	483.869	483.869	2.692.067

E. Toelichting op de financiële instrumenten

De verplichtingen en uitgaven weergeven de meerjarige standen binnen het begrotingsartikel Verduurzaming gebouwde omgeving. Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken) betreffen reserveringen voor het Meerjarenprogramma 2025. Onder «Klimaatfonds» staan de resterende middelen opgenomen die nog geen bestemming hebben maar wel gereserveerd staan voor Verduurzaming gebouwde omgeving. Dit zijn onder andere middelen waarover nog niet besloten is en de loon- prijsbijstelling. Voor een totaaloverzicht aan maatregelen wordt verwezen naar bijlage 1.

F. Verdiepingstabel

Tabel 19 Verdiepingstabel artikel 6 Verduurzaming gebouwde omgeving (bedragen x € 1.000)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2022	0	0	280.000	840.000	1.176.000	1.176.000	1.176.000	1.176.000	1.176.000	7.000.000
Kasschuif uitvoeringskosten Klimaatfonds	5.640	0	0	0	- 5.640	0	0	0	0	0
Kasschuif versnelling lokale aanpak Nationaal Isolatieprogramma	0	62.500	0	0	0	- 62.500	0	0	0	0
Uitvoeringskosten Klimaatfonds	- 5.640	- 11.940	- 13.140	- 13.800	- 12.250	- 12.260	- 12.260	- 12.260	- 12.260	- 105.810
Beschikbare middelen 1e suppletoire begroting 2022	0	50.560	266.860	826.200	1.158.110	1.101.240	1.163.740	1.163.740	1.163.740	6.894.190
Dekking Klimaatfonds voor energiebesparende maatregelen	- 155.000	- 5.000	0	0	0	0	0	0	0	- 160.000
ISDE	0	- 100.000	0	0	0	0	0	0	0	- 100.000
Kasschuif aanvullende post	0	111.940	- 108.715	- 3.225	0	0	0	0	0	0
Kasschuif dekking Klimaatfonds voor energiebesparende maatregelen	155.000	5.000	0	0	- 160.000	0	0	0	0	0
Versnelling lokale aanpak Nationaal Isolatieprogramma	0	- 62.500	0	0	0	0	0	0	0	- 62.500
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2023	0	0	158.145	822.975	998.110	1.101.240	1.163.740	1.163.740	1.163.740	6.571.690
Nationaal Isolatieprogramma				- 100.000						- 100.000
Beschikbare middelen 1e suppletoire begroting 2023	0	0	158.145	722.975	998.110	1.101.240	1.163.740	1.163.740	1.163.740	6.471.690
Benodigde kasschuif		478.080	1.109.505	- 175.455	126.018	- 273.462	- 363.662	- 393.262	- 507.762	0
Aanpassing perceeltotaal		0	0	1.289.480	0	0	0	0	0	1.289.480
Uitdeling Loon- en prijsontwikkeling			1.118	7.298	14.330	12.408	23.891	23.891	23.891	106.827
Aanpak kwetsbare wijken en dorpen versterken		- 119.000	- 160.000	- 146.000						- 425.000
Aanvulling ISDE indien nodig i.c.m. normering Cv-ketels				- 100.000						- 100.000
Doe-het-zelf-vouchers			- 25.000	- 25.000						- 50.000
Maatschappelijk vastgoed: subsidie DUMAVA			- 287.400	- 325.600	- 325.600	- 275.600	- 275.600	- 275.600	- 150.600	- 1.916.000
Maatschappelijk vastgoed: Duurzaam Rijks overheidsvastgoed			0	- 147.800	- 98.600	- 47.300	- 23.700	- 23.600	- 23.600	- 364.600
Maatschappelijk vastgoed: Ondersteuning maatschappelijk vastgoed (deel BZK)			- 17.300	- 8.090	- 23.340	- 5.040	- 15.450	- 4.950	- 15.450	- 89.620

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Maatschappelijk vastgoed: Ondersteuning maatschappelijk vastgoed (deel OCW)				- 470	- 3.320	- 3.320	- 3.320	- 3.320	- 3.320	- 17.070
Maatschappelijk vastgoed: Ondersteuning maatschappelijk vastgoed (deel VWS)				- 4.040	- 4.040	- 4.040	- 3.030	- 3.030	- 3.030	- 21.210
Nationaal Isolatie Programma (deel BZK)		- 8.080	- 435.660	- 354.450						- 798.190
Nationaal Isolatie Programma (deel EZK)		- 140.000	- 262.290	- 393.950						- 796.240
Ontzorging en ondersteuning verenigingen van eigenaren			- 5.500	- 7.000	- 7.000	- 5.500				- 25.000
Stimulering van hybride warmtepompen bestaande bouw		- 23.000	- 74.500	- 212.300	- 175.200					- 485.000
Warmtefondsen ophogen		- 88.000								- 88.000
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2024	0	100.000	1.118	119.598	501.358	499.386	502.869	483.869	483.869	2.692.067

G. Toelichting op de begrotingsmutaties

In het *Coalitieakkoord* is tot en met 2030 indicatief € 7 mld beleidsmatig gereserveerd voor Verduurzaming gebouwde omgeving. Van dit budget zijn vooruitlopend op de instellingswet al middelen uitgegeven aan Energiebesparende maatregelen (€ 160 mln), ISDE (€ 100 mln) en Versnelling lokale aanpak Nationaal Isolatieprogramma (€ 62,5 mln). Een toelichting op deze uitgaven is te lezen onder «G Toelichting op de begrotingsmutaties» in de indicatieve begroting Klimaatfonds 2023. De begrotingsmutaties voor het Meerjarenprogramma 2024 zijn in chronologische en alfabetische volgorde in de tabel opgenomen en worden ook in deze volgorde toegelicht.

Benodigde kasschuif Meerjarenprogramma 2024

De besluitvorming uit het voorjaar 2023 leidt tot een verschuiving van de indicatieve perceelgrenzen waartoe in het coalitieakkoord besloten en die gepresenteerd zijn in de proeve van de begroting 2023. Daarom zijn diverse kasschuiven verwerkt om het perceel in de benodigde kasritme te brengen conform het meerjarenprogramma 2024.

Aanpassing perceeltotaal

De integrale besluitvorming in het voorjaar heeft geleid tot een aanpassing van de indicatieve verdeling van budgetten per perceel. De percelen verduurzaming industrie en innovatie mkb en gebouwde omgeving zijn verhoogd. De percelen energie-infrastructuur en vroege fase opschaling zijn verlaagd. Het totaal van de aanpassing is cumulatief € 807,5 mln; dat bedrag is gelijk aan de dekking voor het Klimaatpakket van totaal € 3,4 mld (SDE-dekking € 2,5 mld, BZK-begroting € 0,35 mld en lasten mobiliteit € 0,53 mld) minus de drie maatregelen Hogere openstellingsronde SDE++ 2024 en 2025, Aanschafsubsidies particulier tweedehands Elektrisch Voertuig en Ontzorgingsprogramma MKB/bedrijventerreinen. Deze drie maatregelen staan niet in het meerjarenprogramma Klimaatfonds 2024 en worden via de AP verwerkt.

Uitdeling Loon- en prijsontwikkeling

Dit betreft de loon- prijsontwikkeling die verdeeld is onder de artikelen 1 t/m 6.

Aanpak kwetsbare wijken en dorpen versterken

Er wordt € 425 mln ingezet voor het versterken van de aanpak van kwetsbare wijken en dorpen. Deze middelen worden beschikbaar gesteld aan gemeenten specifiek voor kwetsbare huishoudens zodat zij per woning een hogere mate van verduurzaming kunnen doorvoeren. De gemeenten kunnen ervoor kiezen een deel van deze woningen vergaand te verduurzamen of het bedrag uitsmeren over meer woningen. De middelen zijn bedoeld voor isolatie en eventueel interne voorzieningen ten behoeve van aansluiting op warmtenetten indien aan de orde in het kader van de wijkaanpak.

Aanvulling ISDE indien nodig i.c.m. normering Cv-ketels

De middelen (€ 100 mln) zijn bedoeld voor het intensiveren van de ISDE-regeling zodat, aanvullend op de middelen onder voorstel 6.6 van het perceel Gegouwde Omgeving uit het Meerjaren Programma 2024, voldoende all electric warmtepompen geïnstalleerd zullen worden. Voor deze maatregel wordt een reservering opgenomen van € 190 mln in het MJP 2025.

Doe-het-zelf-vouchers

Dit betreft een isolatietegoedbon voor de doe-het-zelver, zodat doe-het-zelvende burgers kosten kunnen besparen bij het isoleren van hun huis en schaarse professionals vooral kunnen worden ingezet voor complexe werkzaamheden.

Maatschappelijk vastgoed: subsidie DUMAVA

De maatregel betreft de volgende subsidies: 1) DUMAVA Gebouwen-subsidie: een subsidie die een tegemoetkoming in de kosten geeft aan gebouweigenaren die hun gebouw gaan verduurzamen (bestaand instrument), 2) DUMAVA Portefeuillesubsidie, die subsidie verleent op portefeuilleniveau (nieuw instrument), 3) DUMAVA Caribisch Nederland (nieuw instrument). Daar waar passend, komen ook scholen in aanmerking voor deze subsidies. Volgend uit de Integrale Voorjaarsbesluitvorming aanvullend klimaatpakket zijn als bestedingsdoelen voor deze middelen ook opgenomen: een programmatische aanpak voor maatschappelijk vastgoed; het opstellen van energielabels in het maatschappelijk vastgoed; en handhaving van de normering ter uitfasering van de slechtste labels. De programmatische aanpak richt zich op het slimmer organiseren van de verduurzaming. Projecten kunnen worden gebundeld, processen in besluitvorming en inkoop worden gestandaardiseerd en financiering kan aan deze gezamenlijke projecten worden gekoppeld. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar terugverdienmogelijkheden, maar worden ook de positieve baten of het maatschappelijk rendement van het renoveren of verduurzamen van vastgoed met een maatschappelijke functie meegewogen.

Maatschappelijk vastgoed: Duurzaam Rijksoverheidsvastgoed

De maatregel betreft een tegemoetkoming van ca. 40% van de kosten die nodig zijn voor de verduurzaming van Rijksoverheidsvastgoed die op een natuurlijk moment staan om gerenoveerd te worden, of als alternatief sloop/nieuwbouw. Bij vervangende nieuwbouw, mits voldaan aan de Do No Significant Harm-criteria, komt er een tegemoetkoming op de meerkosten om aan de bovenwettelijke eisen te voldoen, dus wanneer het gebouw aan de BENG -normen zal voldoen. Daarbij moet blijken dat renoveren uit financiële en technische overwegingen niet meer rendabel is. Dit is een nieuw instrument, om extra middelen tussen de departementen met betrekking tot huisvesting te verdelen.

Maatschappelijk vastgoed: ondersteuning maatschappelijk vastgoed (deel BZK, deel OCW en deel VWS)

De maatregel ziet toe op het ondersteunen van maatschappelijk vastgoed via: 1) het huidige Kennis- en Innovatieplatform Verduurzaming Maatschappelijk vastgoed, dat wordt verlengd tot 2030, en 2) de huidige ontzorgingsprogramma's die worden voortgezet en geïntensiveerd. Binnen de reeks worden er tevens middelen vrijgemaakt voor energielabels in het maatschappelijk vastgoed en handhaving van de normering ter uitfasering van de slechtste labels.

Nationaal isolatieprogramma (deel BZK en EZK)

Het doel van het NIP is het isoleren van 2,5 mln woningen in 2030 met de nadruk op de 1,5 mln slechtgeïsoleerde woningen (label E, F en G). Het programma bestaat uit 4 actielijnen. Actielijn 1, de lokale aanpak, wordt ingericht als specifieke uitkering voor gemeenten (onder voorbehoud). Actielijn 2, die ziet op huur, is gericht op onder meer prestatieafspraken met corporaties en normering van slecht geïsoleerde woningen. Actielijn 3 richt zich op de nationale aanpak koopwoningen en vve's, middels de ISDE en SEEH. Dit zijn bestaande regelingen die worden geïntensiveerd met klimaatfondsmiddelen. Actielijn 4 betreft een brede inzet op energie besparen met laagdrempelige maatregelen, met een verduurzamingscoalitie van maatschappelijke partijen. Daarnaast worden middelen uitgetrokken voor communicatie, contingenten aanpak en natuur inclusief, duurzaam en circulair isoleren.

Ontzorging en ondersteuning verenigingen van eigenaren

De middelen zijn bedoeld voor een nationaal plan van aanpak om de 1,2 mln woningen in Verenigingen van Eigenaren (VvE's) in Nederland te verduurzamen. Allereerst wordt geprobeerd VvE's (met name kleine) te activeren en te ontzorgen. Activeren gebeurt enerzijds door VvE's in wet- en regelgeving aan te sporen tot verduurzaming en anderzijds met hulp in fysieke en digitale vorm bij het opzetten van de organisatie van de VvE. Ontzorging gebeurt door hulp bij het maken en vaststellen van een plan voor de verduurzaming in combinatie met onderhoud van de VvE en uit bouwbegeleiding in de uitvoeringsfase. Ook hebben sommige vve's behoefte aan hulp bij bijvoorbeeld het organiseren van een bouwproject.

Stimulering van hybride warmtepompen bestaande bouw

De middelen zijn bedoeld voor het intensiveren van de ISDE-regeling en middelen voor flankerend beleid (gericht op het ondersteunen van aanpalende thema's die indirect bijdragen aan het stimuleren van hybride warmtepompen, bijv. communicatie, ondersteuning sector, monitoring en innovatie) om de doelstelling van 1 mln hybride warmtepompen in de bestaande bouw in 2030 te behalen.

Warmtefonds ophogen

De middelen (€ 88 mln) worden ingezet om de inkomensgrens van het warmtefonds op te hogen en om VvE's in staat te stellen goedkoper te lenen. Het verlagen van de rente die het Warmtefonds rekent voor haar leningen naar 0% voor burgers met een inkomen tot €60.000 (indicatief), om daarmee de remmende werking van de gestegen marktrente weg te nemen en een prikkel te geven aan woningeigenaren om te verduurzamen. Voor VvE's wordt de rente verlaagd met circa 1,5% (waarmee de rente nu zou uitkomen op 2,5-3%).

Restant middelen ontwerpbegroting 2024

In het jaar 2023 resteert € 100 mln. Dit restant is ontstaan door een dubbele toekenning aan het Nationaal Isolatieprogramma (BZK). Dit bedrag blijft beschikbaar in het fond en word gecorrigeerd bij het volgende Meerjarenprogramma.

3.7 Artikel 7 Onverdeeld

A. Algemene doelstelling

Begrotingsartikel 7 Onverdeeld is opgesteld voor de financiële verwerking van toevoegingen aan en onttrekkingen uit het Klimaatfonds. Deze maatregelen zijn veelal gedekt uit de aanvullende loon- prijsbijstelling in dit begrotingsartikel.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister voor Klimaat en Energie is verantwoordelijk voor de begroting van het Klimaatfonds en treedt tevens op als fondsbeheerder. Hij is daarmee primair verantwoordelijk voor het beheer en de uitvoering van het Klimaatfonds.

C. Beleidswijzigingen

Er zijn geen beleidswijzigingen te noteren voor artikel 7.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 20 Budgettaire gevolgen van artikel 7 Onverdeeld (bedragen x € 1.000)										
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Verplichtingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Klimaatfonds	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabel 21 Uitsplitsing verplichtingen artikel 7 Onverdeeld (bedragen x € 1.000)										
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Verplichtingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
waarvan garantieverplichtingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
waarvan overige verplichtingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

E. Toelichting op de financiële instrumenten

De verplichtingen en uitgaven weergeven de meerjarige standen binnen het begrotingsartikel Onverdeeld. Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken) betreffen reserveringen voor het Meerjarenprogramma 2025. Onder «Klimaatfonds» staan de resterende middelen opgenomen die nog geen bestemming hebben maar wel gereserveerd staan voor Onverdeeld. In tabel 20 staan alle standen op 0, omdat hier *geen* middelen vanuit het Coalitieakkoord voor zijn toegekend en op dit moment resteren. Voor een totaaloverzicht aan maatregelen wordt verwezen naar bijlage 1.

F. Verdiepingstabel

Tabel 22 Verdiepingstabel artikel 7 Onverdeeld (bedragen x € 1.000)										
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2023	0	4.528	13.994	23.925	40.306	0	0	0	0	82.753
Loon- en prijsontwikkeling 2023	0	9.572	84.300	135.124	269.983	322.707	348.446	348.446	348.446	1.867.024
Burgerforum		- 3.491	- 2.695	0	0	0	0	0	0	- 6.186
Dekking generale beeld		- 5.743	- 50.580	- 81.074	- 161.990	- 193.624	- 104.534	- 104.534	- 104.534	- 806.613
Wetenschappelijke klimaatraad		0	- 5.000	- 5.000	- 5.000	- 5.000	- 5.000	- 5.000	- 5.000	- 35.000
Aanpassing perceeltotaal		- 4.866	- 28.847							- 33.713
Uitdeling Loon- en prijsontwikkeling			- 11.172	- 72.975	- 143.299	- 124.083	- 238.912	- 238.912	- 238.912	- 1.068.265
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

G. Toelichting op de begrotingsmutaties

De begrotingsmutaties zijn in chronologische en alfabetische volgorde in tabel 22 opgenomen en worden ook in deze volgorde toegelicht.

Loon- en prijsontwikkeling

In 2022 is € 82,8 mln loon- en prijsbijstelling aan het fonds toegevoegd, deze was nog voor de proeve van begroting 2024 beschikbaar. In 2023 is er € 1,9 mld aan loon- en prijsbijstelling uitgekeerd. De loon- prijsbijstelling is gedeeltelijk ingezet voor de rijksbrede dekkingsopgave (€ 806,6 mln), Burgerforum (€ 6,2 mln) en de Wetenschappelijk adviesraad (€ 35,0 mln).

Uitdeling Loon- en prijsontwikkeling

De verdeling van de loon- en prijsontwikkeling over de percelen.

Dekking generale beeld

Voor de rijksbrede dekkingsopgave is € 806,6 mln ingezet vanuit de loon- en prijsbijstelling van het Klimaatfonds

Burgerforum

Een burgerforum of burgerraad is een gelote groep inwoners die de politiek adviseert of helpt te beslissen over een specifiek onderwerp. Het huidige burgerforum zal gaan over klimaat-en energiebeleid. 175 gelote burgers zullen meermaals samenkomen om te komen tot een onafhankelijk advies voor de politiek over de vraag: «Hoe kunnen we als Nederland eten, spullen gebruiken en reizen op een manier die beter is voor het klimaat?» Het burgerforum is op 14 juli 2023 ingesteld via het instellingsbesluit burgerforum klimaat- en energiebeleid.

Om te voldoen aan de gestelde randvoorwaarden van een burgerforum worden de middelen onder meer gebruikt voor de werving van de deelnemers, de betaling van de voorzitter, de projectorganisatie, ondersteunend secretariaat, vergoedingen voor de deelnemers en af te huren locaties/catering etc.

Wetenschappelijke klimaatraad

De Wetenschappelijke Klimaatraad (WKR) is een onafhankelijk adviescollege dat gevraagd en ongevraagd advies geeft aan regering of parlement over het te voeren klimaatbeleid. De WKR brengt in ieder geval een advies

uit ter voorbereiding van het vijfjaarlijkse Klimaatplan (zoals bedoeld in de Klimaatwet, artikel 3, eerst lid). Dit advies zal voorafgaand aan een nieuw Klimaatplan worden gepubliceerd.

De oorsprong van de raad ligt in het coalitieakkoord van 14 december 2021. De WKR is op 29 oktober 2022 ingesteld bij koninklijk besluit (Instellingsbesluit Wetenschappelijke Klimaatraad). In 2023 is de organisatie opgebouwd. De middelen gaan naar de bedrijfsvoering van het stafbureau (ambtenaren die de raad ondersteunen) en vergoedingen (vacatiegelden) voor de benoemde raadsleden.

Benodigde kasschuif Meerjarenprogramma 2024

De besluitvorming uit het voorjaar 2023 leidt tot een verschuiving van de indicatieve perceelgrenzen waartoe in het coalitieakkoord besloten en die gepresenteerd zijn in de proeve van de begroting 2023. Daarom zijn diverse kasschuiven verwerkt om het perceel in de benodigde kasritme te brengen conform het meerjarenprogramma 2024.

Aanpassing perceeltotaal

De integrale besluitvorming in het voorjaar heeft geleid tot een aanpassing van de indicatieve verdeling van budgetten per perceel. De percelen verduurzaming industrie en innovatie mkb en gebouwde omgeving zijn verhoogd. De percelen energie-infrastructuur en vroege fase opschaling zijn verlaagd. Het totaal van de aanpassing is cumulatief € 807,5 mln; dat bedrag is gelijk aan de dekking voor het Klimaatpakket van totaal € 3,4 mld (SDE-dekking € 2,5 mld, BZK-begroting € 0,35 mld en lasten mobiliteit € 0,53 mld) minus de drie maatregelen Hogere openstellingsronde SDE++ 2024 en 2025, Aanschafsubsidies particulier tweedehands Elektrisch Voertuig en Ontzorgingsprogramma MKB/bedrijventerreinen. Deze drie maatregelen staan niet in het meerjarenprogramma Klimaatfonds 2024 en worden via de AP verwerkt.

4. Bijlagen

Bijlage 1: Totaaloverzicht Klimaatfonds

Toekenningen

In tabel 23 staan alle toegekende middelen opgenomen (met uitzondering van de uitvoeringskosten zie tabel 26). In onderstaande tabel staan de maatregelen die zijn opgenomen in de proeve van begroting Klimaatfonds 2023 en maatregelen die zijn toegekend na het beoordelingsproces van het Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2024.

Tabel 23 Toegekende middelen (bedragen x € 1.000)													
Toekenningen													
Artikel	Jaar	Maatregel	Departement	Totaal	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
1	2023	Onderzoeken nieuwbouw kerncentrales	EZK	20.000		20.000							
1	2024	Bedrijfsduurverlenging Borssele	EZK	10.000			5.350	4.650					
1	2024	Kennisinfra	EZK	25.502			11.000	3.585	2.400	3.717	1.800	1.500	1.500
1	2024	Ondersteuning ontwikkeling SMR's	EZK	3.100		400	2.700						
1	2024	Onderzoeken nieuwbouw kerncentrales	EZK	117.000		22.800	13.200	14.800	13.200	13.300	13.200	13.300	13.200
1	2024	Uitvoeringslasten	EZK	62.000		2.300	8.200	10.700	10.100	9.000	7.500	7.400	6.800
3	2023	Laadinfrastructuur	IenW	13.000		13.000							
3	2023	Nieuwe subsidieregeling warmtenetten	EZK	200.000		130.000	70.000						
3	2024	Coördinatie MIEK-projecten	EZK	7.000			3.500	2.000	1.500				
3	2024	De-risken grootschalige waterstofopslag	EZK	125.000			125.000						
3	2024	Distributienetten glastuinbouw	LNV	300.000			15.100	29.900	49.800	66.100	61.300	45.100	32.700
3	2024	EBN: versnellen onderzoek CCS	EZK	45.000		11.250	11.250	11.250	11.250				
3	2024	Efficiëntere benutting elektriciteitsnetten	EZK	166.432			23.776	23.776	23.776	23.776	23.776	23.776	23.776
3	2024	Laadinfra bouw	I&W	120.000			4.000	16.000	28.000	28.000	22.000	12.000	10.000
3	2024	Laadinfra walstroom	I&W	40.000			10.000	18.000	10.000	2.000			
3	2024	Laadinfrastructuur voor wegvervoer	I&W	403.800			29.160	63.180	63.180	63.180	63.180	63.180	58.740
3	2024	Nationale subsidieregeling warmtenetten	EZK	400.000			40.000	60.000	80.000	80.000	40.000	40.000	60.000
3	2024	Randvoorwaarden technische arbeidsmarkt	EZK	30.000			10.000	10.000	10.000				
3	2024	Realisatie van 3 GW zon op zee in 2030	EZK	44.499			6.357	6.357	6.357	6.357	6.357	6.357	6.357
3	2024	Toekomstbestendigheid energienetwerken (netcapaciteit)	EZK	84.000			21.000	21.000	21.000	21.000			
3	2024	Waterstofnetwerk op zee	EZK	50.000				10.000	20.000	20.000			
4	2023	Dekking generale beeld		880.000			50.000	300.000	300.000	230.000			
4	2023	IPCEI Waterstof golf 2	EZK	785.000		95.000	230.000	275.000	185.000				
4	2023	IPCEI Waterstof golf 3	EZK	600.000		50.000	60.000	234.000	150.000	106.000			

Toekenningen												
4	2023	IPCEI Waterstof golf 4	EZK	199.000			116.000	60.000	14.000	3.000	3.000	3.000
4	2023	Programma Opwek Energie op Rijksvastgoed (OER)	EZK	82.500		15.280	16.805	16.805	16.805	16.805		
4	2023	Wind op Zee	EZK	259.900		64.700	67.800	67.400	16.400	15.500	12.700	7.700
4	2023	Wind op Zee	lenW	580.100		29.800	31.100	29.500	429.800	8.100	23.100	23.000
4	2023	Wind op Zee	LNV	345.300		35.100	40.100	43.100	46.600	44.600	49.600	45.600
4	2024	Bevorderen circulair doen en gedrag	I&W	33.700			2.200	3.300	5.100	5.100	6.000	6.000
4	2024	Continuering DEI+CE	EZK	55.192			2.000	7.992	14.500	15.500	10.100	4.100
4	2024	Correctieregeling duurzame warmte motie Grinwis – Erkens	LNV	60.000		60.000						1.000
4	2024	Elektrolyse, onshore: 50 MW	EZK	249.900			13.000	13.000	13.000	20.000	17.000	17.000
4	2024	Elektrolyse, onshore: 500-1.000 MW	EZK	1.000.000			150.000	150.000	100.000	100.000	100.000	300.000
4	2024	Elektrolyse, offshore: <=100 MW (CAPEX)	EZK	380.000			95.000	95.000	95.000	95.000		
4	2024	Elektrolyse: kennisplatform offshore en ketenbrede consortia	EZK	2.000			1.000	1.000				
4	2024	Geothermie, hoge temperatuur	EZK	52.000			1.000	1.000	50.000			
4	2024	Geothermie, lage temperatuur	EZK	100.000				20.000	30.000	30.000	20.000	
4	2024	H2Global, import van groene waterstof	EZK	300.000			50.000	50.000	40.000	40.000	40.000	40.000
4	2024	Normering en stimulering biobased bouwen	BZK	19.300		2.000	10.450	6.850				
4	2024	Normering en stimulering biobased bouwen	EZK	1.400			500	900				
4	2024	Normering en stimulering biobased bouwen	I&W	3.000			1.600	1.400				
4	2024	Ondersteuning van o.a. ketenvorming en recyclingtechnieken circulaire plastics	I&W	69.100			11.900	23.800	16.650	6.250	3.000	3.000
4	2024	Onderzoek Nationaal Emissieplafond voor ESR sectoren	FIN	2.000		120	500	500	500	380		4.500
4	2024	Uitbreiden zero-emissiezones voor gemeenten	I&W	6.660			1.332	1.332	1.332	1.332	1.332	
4	2024	Verbeterd toezicht en handhaving aangescherpte energiebesparingsplicht	EZK	6.650			2.650	3.000	1.000			
4	2024	Vergassing: expertisecentrum, organisatie, haalbaarheidsstudies	EZK	25.000			10.000	5.000	5.000	5.000		
4	2024	Vergassing: stimulering projecten vergassing 1e en 2e fase	EZK	100.000			11.100	33.330	27.770	16.700	11.100	
5	2023	NIKI	EZK	22.000		22.000						
5	2024	NIKI (2022)	EZK	228.000			10.115	84.733	72.629	36.314	24.209	
5	2023	VEKI	EZK	28.000		28.000						

Toekenningen												
5	2024	EG-regeling (Energie-efficiëntie Glastuinbouw)	LNK	199.900								
					17.600	26.400	27.000	28.200	26.800	25.900	48.000	
5	2024	Ondersteuning cluster 6	EZK	2.960								
					1.120	920	920					
5	2024	Topsector Energie Haalbaarheidsstudies	EZK	25.000								
					4.200	8.300	8.300	4.200				
5	2024	Uitvoeringskosten maatwerkafspraken	EZK	66.000								
					15.800	15.200	15.000	5.000	5.000	5.000	5.000	
5	2024	VEKI	EZK	525.000								
					56.800	92.900	102.600	107.200	94.700	53.100	17.700	
5	2024	VEKI (2022)	EZK	112.000								
					49.000	42.000	14.000	7.000				
6	2023	Energiebesparende maatregelen	EZK	160.000	155.000	5.000						
6	2023	ISDE	EZK	100.000	100.000							
6	2023	Nationaal Isolatieprogramma	BZK	100.000				100.000				
6	2023	Versnelling lokale aanpak Nationaal Isolatieprogramma	BZK	62.500		62.500						
6	2024	Aanpak kwetsbare wijken en dorpen versterken	BZK	425.000								
					119.000	160.000	146.000					
6	2024	Aanvulling ISDE indien nodig i.c.m. normering Cv-ketels	EZK	100.000								
						100.000						
6	2024	Doe-het-zelf-vouchers	BZK	50.000								
					25.000	25.000						
6	2024	Maatschappelijk vastgoed: Duurzaam Rijksoverheidsvastgoed	BZK	364.600								
						147.800	98.600	47.300	23.700	23.600	23.600	
6	2024	Maatschappelijk vastgoed: Ondersteuning maatschappelijk vastgoed	BZK	89.620								
						17.300	8.090	23.340	5.040	15.450	4.950	15.450
6	2024	Maatschappelijk vastgoed: Ondersteuning maatschappelijk vastgoed	OCW	17.070								
							470	3.320	3.320	3.320	3.320	3.320
6	2024	Maatschappelijk vastgoed: Ondersteuning maatschappelijk vastgoed	VWS	21.210								
							4.040	4.040	4.040	3.030	3.030	3.030
6	2024	Maatschappelijk vastgoed: subsidie DUMAVA	BZK	1.916.000								
					287.400	325.600	325.600	275.600	275.600	275.600	150.600	
6	2024	Nationaal Isolatie Programma	BZK	798.190								
					8.080	435.660	354.450					
6	2024	Nationaal Isolatie Programma	EZK	796.240								
					140.000	262.290	393.950					
6	2024	Ontzorging en ondersteuning verenigingen van eigenaren	BZK	25.000								
					5.500	7.000	7.000	5.500				
6	2024	Stimulering van hybride warmtepompen bestaande bouw	EZK	485.000								
					23.000	74.500	212.300	175.200				
6	2024	Warmtefonds ophogen	BZK	88.000								
					88.000							
7	2024	Burgerforum	EZK	6.186								
					3.491	2.695						
7	2024	Dekking generale beeld		806.613								
					5.743	50.580	81.074	161.990	193.624	104.534	104.534	104.534

Toekenningen												
7	2024	Wetenschappelijke klimaatraad	EZK	35.000			5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
					16.119.124	155.000	1.157.564	2.750.190	3.984.634	2.999.559	1.834.035	1.117.388
											966.047	1.154.707

Reserveringen

De gemaakte reserveringen voor het Meerjarenprogramma 2025 worden weergegeven in tabel 24.

Tabel 24 Overzicht reserveringen (bedragen x € 1.000)

Reserveringen													
Artikel	Jaar	Maatregel	Departement	Totaal	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
1	2024	Kennisinfra	EZK	39.498			–	3.415	5.600	5.283	8.200	8.500	8.500
1	2024	Ondersteuning ontwikkeling SMR's	EZK	61.900			2.100	9.300	14.600	14.100	9.600	7.100	5.100
2	2024	Subsidieregeling CO2-vrije gascentrales	EZK	983.998				200.000	200.000	146.000	146.000	146.000	145.998
3	2023	Laadinfrastructuur	IenW	39.000			25.000	10.000	4.000				
3	2024	Aanvullende inzet voor zonne-energie op gebouwen	EZK	222.498			–	37.083	37.083	37.083	37.083	37.083	37.083
3	2024	Demand Side Response (DSR) in eindgebruikerssectoren	EZK	9.324			5.772	1.776	888	888			
3	2024	De-risken grootschalige waterstofopslag	EZK	124.998				20.833	20.833	20.833	20.833	20.833	20.833
3	2024	Invoering batterijverplichting voor zonneparken	EZK	416.600				71.100	71.100	71.100	71.100	71.100	61.100
3	2024	Nationale subsidieregeling warmtenetten	EZK	1.000.002				166.667	166.667	166.667	166.667	166.667	166.667
4	2023	Wind op Zee	Aanvullende post	500.000			50.000	100.000	50.000	75.000	75.000	75.000	75.000
4	2024	Aanscherpen normen duurzaam inkopen	I&W	30.192					7.104	7.104	6.216	5.328	4.440
4	2024	Algemene reservering handhavings- en uitvoeringskosten	EZK	70.245			3.100	4.599	6.549	19.049	18.049	5.949	12.950
4	2024	Elektrolyse, offshore: 500 MW (CAPEX + OPEX)	EZK	1.400.000			50.000	241.665	241.667	241.667	241.667	191.667	191.667
4	2024	Elektrolyse, onshore: 500-1.000 MW	EZK	3.900.000				650.000	650.000	650.000	650.000	650.000	650.000
4	2024	Normering en stimulering biobased bouwen	BZK	175.002				29.167	29.167	29.167	29.167	29.167	29.167
4	2024	Normering en stimulering biobased bouwen	LNV	1.300			1.300						
4	2024	Ondersteuning van o.a. ketenvorming en recyclingtechnieken circulaire plastics	I&W	197.900			16.100	54.450	38.400	22.300	22.250	22.250	22.150
4	2024	Subsidie voor waterstof in wegvervoer en binnenvaart	I&W	178.002				29.667	29.667	29.667	29.667	29.667	29.667

Reserveringen											
4	2024	Verbeterd toezicht en handhaving aangescherpte energiebesparingsplicht	EZK	6.670		2.670	3.000	1.000			
4	2024	Verduurzaming zeevaartschepen	I&W	111.252			9.142	14.042	25.042	25.542	23.342 14.142
4	2024	Vergassing: stimulering projecten vergassing 1e en 2e fase	EZK	500.000			11.070	44.380	61.000	55.500	72.150 255.900
5	2024	Eventuele maatwerksubsidies	EZK	750.000			125.000	125.000	125.000	125.000	125.000 125.000
5	2024	Maatwerksubsidies AVI's	EZK/I&W	222.000			37.000	37.000	37.000	37.000	37.000 37.000
5	2024	NIKI	EZK	1.000.000		30.000	135.000	215.000	225.000	205.000	120.000 70.000
5	2024	Ondersteuning cluster 6	EZK	44.031		5.593	5.793	5.793	6.713	6.713	6.713 6.713
5	2024	Reservering voor ophoging van het perceel		717.180			119.530	119.530	119.530	119.530	119.530 119.530
5	2024	Ondersteuning mkb bij aangescherpte Energiebesparingsplicht	EZK	150.000			24.900	24.900	24.900	24.900	24.900 25.500
6	2024	Aanvulling ISDE indien nodig i.c.m. normering Cv-ketels	EZK	190.002				38.000	38.000	38.000	38.000 38.002
6	2024	Maatschappelijk vastgoed: revolverend fonds	BZK	299.802			49.967	49.967	49.967	49.967	49.967 49.967
6	2024	Nationaal Isolatie Programma	BZK	1.282.440				256.488	256.488	256.488	256.488 256.488
6	2024	Stimulering van hybride warmtepompen bestaande bouw	EZK	400.998				80.240	80.190	80.190	80.190 80.188
6	2024	Warmtefonds ophogen	BZK	211.998			35.333	35.333	35.333	35.333	35.333 35.333
6	2024	Zon PV in huursector	BZK	100.000			27.000	27.000	27.000	19.000	
Totaal				15.336.832	0	0	191.635	2.212.457	2.646.998	2.647.071	2.609.662 2.454.924 2.574.085

Verhouding modaliteiten per maatregel

Tabel 25 weergeeft wat de verhouding van modaliteiten per maatregel is; ofwel hoeveel per maatregel is gereserveerd of definitief toegekend. Van de laatste categorie wordt vervolgens weergegeven hoeveel daarvan inmiddels is beschikbaar. Tot slot wordt aangegeven hoeveel van de beschikte middelen inmiddels is uitgegeven.

Tabel 25 Verhoudingen modaliteiten per maatregel (bedragen x € 1.000)

Artikel	Jaar	Maatregel	Departement	Gereserveerd	Toegekend	Waarvan beschikt door departement	Waarvan uitbetaald door departement
1	2023	Onderzoeken nieuwbouw kerncentrales	EZK		20.000	1.823	85
1	2024	Bedrijfsduurverlenging Borssele	EZK		10.000		
1	2024	Kennisinfra	EZK	39.498	25.502		
1	2024	Ondersteuning ontwikkeling SMR's	EZK	61.900	3.100		
1	2024	Onderzoeken nieuwbouw kerncentrales	EZK		117.000		
1	2024	Uitvoeringslasten	EZK		62.000		
2	2024	Subsidieregeling CO2-vrije gascentrales	EZK	983.998			
3	2023	Nationale subsidieregeling warmtenetten	EZK		200.000		
3	2023	Slimme laadinfrastructuur	IenW	39.000	13.000		
3	2024	Aanvullende inzet voor zonne-energie op gebouwen	EZK	222.498			
3	2024	Coördinatie MIEK-projecten	EZK		7.000		
3	2024	Demand Side Response (DSR) in eindgebruikerssectoren	EZK	9.324			
3	2024	De-risken grootschalige waterstofopslag	EZK	124.998	125.000		
3	2024	Distributienetten glastuinbouw	LNV		300.000		
3	2024	EBN: versnellen onderzoek CCS	EZK		45.000		
3	2024	Efficiëntere benutting elektriciteitsnetten	EZK		166.432		
3	2024	Invoering batterijverplichting voor zonneparken	EZK	416.600			
3	2024	Laadinfra bouw	I&W		120.000		
3	2024	Laadinfra walstroom	I&W		40.000		
3	2024	Laadinfrastructuur voor wegvervoer	I&W		403.800		
3	2024	Nationale subsidieregeling warmtenetten	EZK	1.000.002	400.000		
3	2024	Randvoorwaarden technische arbeidsmarkt	EZK		30.000		
3	2024	Realisatie van 3 GW zon op zee in 2030	EZK		44.499		
3	2024	Toekomstbestendigheid energienetwerken (netcapaciteit)	EZK		84.000		
3	2024	Waterstofnetwerk op zee	EZK		50.000		
4	2023	Dekking generale beeld			880.000		
4	2023	IPCEI Waterstof golf 2	EZK		785.000	783.500	108.899
4	2023	IPCEI Waterstof golf 3	EZK		600.000		
4	2023	IPCEI Waterstof golf 4	EZK		199.000		

Artikel	Jaar	Maatregel	Departement	Gereserveerd	Toegekend	Waarvan beschikt door departement	Waarvan uitbetaald door departement
4	2023	Programma Opwek Energie op Rijksvastgoed (OER)	EZK		82.500	52.489	
4	2023	Wind op Zee	aanvullende post	500.000			
4	2023	Wind op Zee	EZK		259.900		
4	2023	Wind op Zee	IenW		580.100		
4	2023	Wind op Zee	LNV		345.300		
4	2024	Aanscherpen normen duurzaam inkopen	I&W	30.192			
4	2024	Algemene reservering handhavings- en uitvoeringskosten	EZK	70.245			
4	2024	Bevorderen circulair doen en gedrag	I&W		33.700		
4	2024	Continuering DEI+CE	EZK		55.192		
4	2024	Correctieregeling duurzame warmte motie Grinwis – Erkens	EZK		60.000		
4	2024	Elektrolyse, offshore: <=100 MW (CAPEX)	EZK		380.000		
4	2024	Elektrolyse, offshore: 500 MW (CAPEX + OPEX)	EZK	1.400.000			
4	2024	Elektrolyse, onshore: 50 MW	EZK		249.900		
4	2024	Elektrolyse, onshore: 500-1.000 MW	EZK	3.900.000	1.000.000		
4	2024	Elektrolyse: kennisplatform offshore en ketenbrede consortia	EZK		2.000		
4	2024	Geothermie, hoge temperatuur	EZK		52.000		
4	2024	Geothermie, lage temperatuur	EZK		100.000		
4	2024	H2Global, import van groene waterstof	EZK		300.000		
4	2024	Normering en stimulering biobased bouwen	BZK	175.002	19.300		
4	2024	Normering en stimulering biobased bouwen	EZK		1.400		
4	2024	Normering en stimulering biobased bouwen	LNV	1.300			
4	2024	Normering en stimulering biobased bouwen	I&W		3.000		
4	2024	Ondersteuning van o.a. ketenvorming en recyclingtechnieken circulaire plastics	I&W	197.900	69.100		
4	2024	Onderzoek Nationaal Emissieplafond voor ESR sectoren	FIN		2.000		
4	2024	Subsidie voor waterstof in wegvervoer en binnenvaart	I&W	178.002			
4	2024	Uitbreiden zero-emissiezones voor gemeenten	I&W		6.660		

Artikel	Jaar	Maatregel	Departement	Gereserveerd	Toegekend	Waarvan beschikt door departement	Waarvan uitbetaald door departement
4	2024	Verbeterd toezicht en handhaving aangescherpte energiebesparingsplicht	EZK	6.670	6.650		
4	2024	Verduurzaming zeevaartschepen	I&W	111.252			
4	2024	Vergassing: expertisecentrum, organisatie, haalbaarheidsstudies	EZK		25.000		
4	2024	Vergassing: stimulering projecten vergassing 1e en 2e fase	EZK	500.000	100.000		
5	2023	NIKI	EZK		22.000		
5	2023	VEKI	EZK		28.000	6.797	1.012
5	2024	EG-regeling (Energie-efficiëntie Glastuinbouw)	LNV		199.900		
5	2024	Eventuele maatwerksubsidies	EZK	750.000			
5	2024	Maatwerksubsidies AVI's	EZK/I&W	222.000			
5	2024	NIKI	EZK	1.000.000			
5	2024	NIKI (2022)	EZK		228.000		
5	2024	Ondersteuning cluster 6	EZK	44.031	2.960		
5	2024	Ondersteuning mkb bij aangescherpte Energiebesparingsplicht	EZK	150.000			
5	2024	Topsector Energie Haalbaarheidsstudies	EZK		25.000		
5	2024	Uitvoeringskosten maatwerkafspraken	EZK		66.000		
5	2024	VEKI	EZK		525.000		
5	2024	VEKI (2022)	EZK		112.000		
5	2024	Reservering voor ophoging van het perceel		717.180			
6	2023	Energiebesparende maatregelen	BZK		160.000	154.400	154.400
6	2023	ISDE	EZK		100.000	85.882	85.882
6	2023	Nationaal Isolatieprogramma	BZK		100.000		
6	2023	Versnelling lokale aanpak Nationaal Isolatieprogramma	BZK		62.500		
6	2024	Aanpak kwetsbare wijken en dorpen versterken	BZK		425.000		
6	2024	Aanvulling ISDE indien nodig i.c.m. normering Cv-ketels	EZK	190.002	100.000		
6	2024	Doe-het-zelf-vouchers	BZK		50.000		
6	2024	Maatschappelijk vastgoed: Duurzaam Rijksoverheidsvastgoed	BZK		364.600		
6	2024	Maatschappelijk vastgoed: Ondersteuning maatschappelijk vastgoed	BZK		89.620		

Artikel	Jaar	Maatregel	Departement	Gereserveerd	Toegekend	Waarvan beschikt door departement	Waarvan uitbetaald door departement
6	2024	Maatschappelijk vastgoed: Ondersteuning maatschappelijk vastgoed	OCW		17.070		
6	2024	Maatschappelijk vastgoed: Ondersteuning maatschappelijk vastgoed	VWS		21.210		
6	2024	Maatschappelijk vastgoed: revolverend fonds	BZK	299.802			
6	2024	Maatschappelijk vastgoed: subsidie DUMAVA	BZK		1.916.000		
6	2024	Nationaal Isolatie Programma	BZK	1.282.440	798.190		
6	2024	Nationaal Isolatie Programma	EZK		796.240		
6	2024	Ontzorging en ondersteuning verenigingen van eigenaren	BZK		25.000		
6	2024	Stimulering van hybride warmtepompen bestaande bouw	EZK	400.998	485.000		
6	2024	Warmtefonds ophogen	BZK	211.998	88.000		
6	2024	Zon PV in huursector	BZK	100.000			
7	2024	Burgerforum	EZK		6.186		
7	2024	Dekking generale beeld			806.613		
7	2024	Wetenschappelijke klimaatraad	EZK		35.000		
Totaal				15.336.832	16.119.124		

Uitvoeringskosten Klimaatfonds

Vooruitlopend op de instellingswet heeft het kabinet met de voorjaarsbesluitvorming 2022 besloten dat uitvoeringskosten die verband houden met het Klimaatfonds in beginsel uit fondsmiddelen worden gefinancierd. Onderstaande reeks (tabel 26) aan uitvoeringskosten is overgeboekt naar de verantwoordelijke departementen.

Tabel 26 Uitvoeringskosten Klimaatfonds (bedragen x € 1.000)										
Uitvoeringskosten	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
Capaciteit Rijk	9.725	20.870	30.545	32.095	30.570	30.570	29.070	29.070	29.070	241.585
EZK	8.818	17.472	23.472	26.772	26.772	26.772	26.772	26.772	26.772	210.394
BZK	382	1.528	1.528	1.528	1.528	1.528	1.528	1.528	1.528	12.606
FIN			3.400	770	770	770	770	770	770	8.020
I&W	525	1.870	2.145	3.025	1.500	1.500				10.565
Apparaatskosten uitvoerings-organisaties en kennisinstellingen	19.000	40.700	40.700	40.700	32.950	33.000	33.000	33.000	33.000	306.050
Onderzoek	1.000	2.000	2.000	2.000	0	0	0	0	0	7.000
Projecten Rijkscoördinatieregeling (RCR)	1.800	2.100	700	200	0	0	0	0	0	4.800
Projecten Klimaatakkoord	1.000	5.700	5.700	5.700	0	0	0	0	0	18.100
ILT	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	9.000
TNO	2.900	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	26.900
VIVET	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	9.000
RVO	5.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	85.000

Uitvoeringskosten	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cum
NEa	1.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	41.000
KNMI	115	115	115	115	115	115	115	115	115	1.035
RWS	500	500	500	500	500	500	500	500	500	4.500
RIVM	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	9.000
ACM	2.028	4.340	3.641	3.007	3.111	3.111	3.111	3.111	3.111	28.571
SodM	312	467	467	467	467	467	467	467	467	4.048
Overige personele uitgaven	345	4.478	6.577	7.711	7.757	7.807	7.807	7.807	7.807	58.096
Totaal	28.725	61.570	71.245	72.795	63.520	63.570	62.070	62.070	62.070	547.635

Met de ontwerpbegroting 2023 was totaal € 529 mln aan uitvoeringskosten overgeheveld aan diverse Departementen. Met deze Proeve van begroting wordt met de ontwerpbegroting 2024 aanvullend € 18,6 mln toegekend aan FIN en IenW voor uitvoeringskosten. Zie het Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2024 voor meer informatie.

FIN

Dit betreft uitvoeringskosten voor de:

- aanpassing vier tarieven energiebelasting voor 1,2 Mton pakket;
- vrijstelling kolenbelasting voor duaal verbruik vanaf 2025;
- vrijstelling energiebelasting voor non-energetisch verbruik van aardgas vanaf 2026.

I&W

Dit betreft uitvoeringskosten voor de:

- normering 25-30% bijmengen plastic recyclaat of bioplastic;
- emissielabels binnenvaart.

Bijlage 2: Moties en toezeggingen

Door de Staten-Generaal aanvaarde moties

Tabel 27 Stand van zaken moties minister voor Klimaat en Energie parlementair jaar 2021-2022 en 2022 – 2023 (Tweede Kamer)

Indieners	Omschrijving van de motie	Datum stemming	Vindplaats	Stand van zaken
Segers Hermans	Verzoekt de regering de Kamer bij de vormgeving van het klimaat- en transitiefonds en stikstofonds nadrukkelijk te betrekken, recht te doen aan haar budgetrecht, en vooruitlopend op de instellingswetten een proeve van beide fondsbegrotingen op Prinsjesdag 2022 aan de Kamer voor te leggen.	19 januari 2022	<i>Kamerstuk II</i> 2021-2022, 35788, nr. 137	Afgedaan met indicatieve vaststelling van de begrotingsstaat van het Klimaatfonds voor het jaar 2023
Heinen Grinwis	Verzoekt de regering een horizonbepaling voor beide fondsen op te nemen in beide instellingswetten zodat wettelijk verankerd is dat deze fondsen eindig zijn.	8 maart 2022	<i>Kamerstuk II</i> 2021-2022, 35925, nr. 148	Afgedaan met het wetsvoorstel Tijdelijke wet Klimaatfonds (Kamerstuk II 2022-2023, 36274, nr. 2).
Heinen Grinwis	Verzoekt de regering in het besluitvormingsproces over de uitgaven uit het klimaat- en transitiefonds en stikstofonds objectieve toetsing op doelmatigheid en doeltreffendheid, bijvoorbeeld door middel van maatschappelijke kosten-batenanalyses, voorwaardelijk te maken en dit te verankeren in de bij deze fondsen behorende spelregels.	8 maart 2022	<i>Kamerstuk II</i> 2021-2022, 35925, nr. 149	Afgedaan met het wetsvoorstel Tijdelijke wet Klimaatfonds (Kamerstuk II 2022-2023, 36274, nr. 2).
Boucke	Verzoekt de regering om zo snel mogelijk, maar uiterlijk februari 2023, de definitieve kaders en voorwaarden voor aanvragen en bestedingen uit het klimaatfonds met de Tweede Kamer te delen; verzoekt de regering om in ieder geval als voorwaarde op te nemen dat de besteding bijdraagt aan 60% CO2-reductie in 2030 of klimaatneutraliteit in 2050.	23 november 2022	<i>Kamerstuk II</i> 2022-2023, 36200, nr. 49	Afgedaan met het wetsvoorstel Tijdelijke wet Klimaatfonds (Kamerstuk II 2022-2023, 36274, nr. 2).
Erkens	Verzoekt de regering bovenstaande trajecten zo snel mogelijk te starten en hiervoor bij de Voorjaarsnota de middelen voor kernenergie verder aan te vullen richting minimaal de 50 miljoen uit het coalitieakkoord en dit te dekken uit de daarvoor bestemde middelen in het klimaatfonds.	23 november 2022	<i>Kamerstuk II</i> 2022-2023, 36200, nr. 49	Afgedaan met Voorjaarsnota 2023, kamerstuk II 2022-2023, 36350, nr.1
Leijten Thijssen Kröger Van Raan Koekkoek	Verzoekt de regering een onafhankelijke toets te laten doen voor aangelegane verplichtingen of uitgaven uit het klimaatfonds, zolang er nog geen wet op het klimaatfonds bestaat.	23 november 2022	<i>Kamerstuk II</i> 2022-2023, 36200, nr. 42	Afgedaan met de voorjaarsbesluitvorming Klimaat, ontwerp-MJP 2024 Klimaatfonds (Kamerstuk II 2022-2023, 32813, nr. 1230).
Grinwis	Verzoekt de regering in het aangekondigde pakket aanvullende maatregelen komend voorjaar de omslag naar in Nederland geteelde biograndstoffen in de bouw te versnellen en daartoe een voorstel uit te werken uitgaande van subsidiëring uit het klimaatfonds en normering, bijvoorbeeld door aanpassing van het Bouwbesluit en de daarin vastgelegde bepalingsmethode Milieuprestatie Gebouwen ten faveure van biobased bouwen.	1 mei 2023	<i>Kamerstuk II</i> 2022-2023, 36200, nr. 83	Onderhanden
Erkens Boucke	Verzoekt de regering te monitoren waar burgers en bedrijven tegen aanlopen bij het indienen van een subsidieaanvraag alsook waar op dit moment het overzicht van subsidieregelingen gebrekkig is; verzoekt de regering de uitkomsten van deze monitor te betrekken bij het opzetten van nieuwe regelingen onder andere gefinancierd uit het Klimaatfonds, om zo aan de voorkant al te zorgen voor eenvoudigere aanvraagtrajecten.	4 juli 2023	<i>Kamerstuk II</i> 2022-2023, 36274, nr. 37	Afgedaan met het definitieve MJP 2024 dat een bijlage is bij deze proeve van begroting
Boucke	Verzoekt de regering om te regelen dat de fondsbeheerder betrokken blijft bij de uitwerking van toegekende maatregelen en te verzekeren dat aan de gestelde beoordelingscriteria blijft worden voldaan.	4 juli 2023	<i>Kamerstuk II</i> 2022-2023, 36274, nr. 38	Afgedaan met het definitieve MJP 2024 dat een bijlage is bij deze proeve van begroting
Thijssen Kröger	Verzoekt de regering om, met inachtneming van de reflectie van experts over de sociaaleconomische gevolgen, bij het Meerjarenprogramma 2024 de klimaattransitie rechtvaardig vorm te geven, met daarbij speciale aandacht voor: - een betaalbare energierekening; - eerlijke verdeling van subsidie tussen lage en	4 juli 2023	<i>Kamerstuk II</i> 2022-2023, 36274, nr. 42	Afgedaan met het definitieve MJP 2024 dat een bijlage is bij deze proeve van begroting

Indieners	Omschrijving van de motie	Datum stemming	Vindplaats	Stand van zaken
	hoge inkomens; - omscholing van werknemers en toeleiding naar nieuw werk; - de vervuiler betaalt.			
Kröger Thijssen	Verzoekt de regering in regelingen gericht op de ombouw van industrie, zoals beschreven in perceel 5 (NIKI en maatwerk) als voorwaarde op te nemen een route naar klimaatneutraliteit van het bedrijf die in lijn is met de doelstellingen van de Klimaatwet, of hogere doelstellingen in het recht van de Europese Unie. Verzoekt de regering om als ontvangers van subsidie niet aan de subsidieverplichting blijken te voldoen, de subsidie terug te vorderen.	4 juli 2023	<i>Kamerstuk II</i> 2022-2023, 36274, nr. 43	Afgedaan met het definitieve MJP 2024 dat een bijlage is bij deze proeve van begroting
Grinwis Stoffer	Verzoekt de regering om in het jaarlijkse Meerjarenprogramma Klimaatfonds dan wel in de jaarlijkse Klimaatnota overzicht te bieden, samenhang aan te brengen en in te zetten op synergie tussen alle ingezette relevante sporen, programma's en financiële arrangementen, waardoor de Kamer haar controlerende taak en budgetrecht beter kan uitoefenen.	4 juli 2023	<i>Kamerstuk II</i> 2022-2023, 36274, nr. 45	Onderhanden
Grinwis Van der Plas	Verzoekt de regering het ontwikkelen en trainen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te stimuleren en hierover, samen met de bewindspersonen van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, met concrete voorstellen te komen.	4 juli 2023	<i>Kamerstuk II</i> 2022-2023, 36274, nr. 46	Onderhanden
Thijssen Kröger	Verzoekt de regering om een commissie van experts te laten reflecteren op de sociaaleconomische gevolgen van het meerjarenprogramma 2024 in lijn met de rechtvaardigheidsprincipes uit het WRR-rapport over klimaatrechtvaardigheid en deze reflectie de Kamer samen met het meerjarenprogramma te doen toekomen.	4 juli 2023	<i>Kamerstuk II</i> 2022-2-23, 36274, nr. 42.	Aangehouden
Thijssen Kröger	Verzoekt de regering om in het meerjarenprogramma 2024 de regelingen voor het bedrijfsleven – uitgezonderd het midden- en kleinbedrijf – zo vorm te geven dat er financieringsinstrumenten gekozen worden die het mogelijk maken om een proportioneel deel van de profijten die het bedrijfsleven dankzij de middelen uit dit fonds behaalt, terug te laten vloeien als inkomsten van het Rijk of op een andere manier de maatschappij hiervan te laten meeprofiteren, en financiering terug te vorderen als aan verplichtingen niet wordt voldoen, en hier alleen gemotiveerd van af te wijken.	4 juli 2023	<i>Kamerstuk II</i> 2022-2023, 36274, nr. 44	Aangehouden

Door bewindslieden gedane toezeggingen

Tabel 28 Toezeggingen minister voor Klimaat en Energie aan Tweede Kamer parlementair jaar 2021 – 2022 en 2022 – 2023

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
De minister voor Klimaat en Energie zal voor de Voorjaarsnota een brief aan Tweede en Eerste Kamer zenden over een robuust mechanisme in het Klimaatfonds voor besluitvorming en governance.	Debat Regeringsverklaring Eerste Kamer 15 februari 2022	Afgedaan met Kamerstuk 29 826, nr. 146
Het Kabinet zal zowel voor de het Klimaatfonds als het Stikstofonds een instellingswet indienen, zodat een volwaardige parlementaire behandeling kan worden doorlopen.	Debat Regeringsverklaring Eerste Kamer 15 februari 2022	Afgedaan met Kamerstuk 36 274, nrs. 1 en 2 , Kamerstuk 36 277, nr. 1 en 2
De Minister van EZK heeft toegezegd in 2023 een speelveldtoets voor de industrie uit te voeren.	Parlementaire agenda [27-01-2022] - CD Fit for 55 - CBAM en ETS	Onderhanden
De Minister van EZK zegt toe de Kamer te informeren over het klimaatfonds en mogelijke overlap en of samenloop met en tussen bestaande fondsen uiterlijk voor Prinsjesdag.	Parlementaire agenda [07-04-2022] - CD Verduurzaming industrie	Afgedaan met Kamerstuk 35 925, nr. 33
De minister zal de Kamer nog deze zomer informeren over opschalingsinstrumenten voor waterstof, ondersteuning elektrolyse vanuit klimaatfonds en planning en openstellingen van regelingen	Parlementaire agenda [22-06-2022] - CD Energieraad	Afgedaan met Kamerstuk 32 813, nr. 1060
De Minister voor KenE zegt toe, in de volgende «Fit for 55»-voortgangsbrieven nader in te gaan op het speelveld rond de sociaalklimaatfondsmethoden.	Parlementaire agenda [27-01-2022] - CD Fit for 55 - CBAM en ETS	Afgedaan met Kamerstuk 22 112, nr. 3409
(Volt) in het format van de fiches een motiveringsplicht op te nemen zodat duidelijk is tussen welke partijen (bedrijven en andere nongouvernementele organisaties) en welke bewindspersonen communicatie is geweest.	Parlementaire agenda [04-07-2023] – Debat Tijdelijke wet Klimaatfonds	Afgedaan met het definitieve MJP 2024 dat een bijlage is bij deze proeve van begroting
(GL) jaarlijks onafhankelijk advies aan te vragen bij PBL voor het meerjarenprogramma.	Parlementaire agenda [04-07-2023] – Debat Tijdelijke wet Klimaatfonds	Afgedaan met het gewijzigd wetsvoorstel Tijdelijke wet Klimaatfonds (Kamerstuk I, 2022-2023, 36274, A) en het definitieve MJP 2024 dat een bijlage is bij deze proeve van begroting.
(SP) in het ficheformat opnemen waar middelen neerslaan en in hoeverre er sprake is van klimaatrechtvaardigheid.	Parlementaire agenda [04-07-2023] – Debat Tijdelijke wet Klimaatfonds	Afgedaan met het definitieve MJP 2024 dat een bijlage is bij deze proeve van begroting
(VVD) Bij de voorjaarsbesluitvorming 2024 (tbv MJP 2025) zullen kernenergie middelen bestemd worden (4,6 miljard).	Parlementaire agenda [04-07-2023] – Debat Tijdelijke wet Klimaatfonds	Onderhanden
(D66) bij voorjaar 2024 toelichting of en zo ja hoeveel publiek geld er nog nodig is voor kernenergie (of in ieder geval zo concreet mogelijk maken).	Parlementaire agenda [04-07-2023] – Debat Tijdelijke wet Klimaatfonds	Onderhanden